

AFGIFTEKANTOOR
MECHELEN 1

JAARGANG 26
NUMMER 10
DECEMBER 2006

VERSCHIJNT MAANDELIJKS
BEHALVE IN JULI EN AUGUSTUS

**INTERNETVERSLAGGEVING
MET XBRL**

E. Vanderhaegen

pagina 3 •

**DE ORGANISATIE EN WERKING
VAN AUDITCOMITÉS
IN BELGISCHE
BEURSGENOTEERDE
ONDERNEMINGEN**

S. Hofmans

T. Van Caneghem

pagina 20 •

**FORUM 2006 VAN HET IBR –
«BEDRIJFSREVISORAAT:
NIEUWE VERWACHTINGEN,
NIEUWE EISEN»**

D. Schockaert

pagina 28 •

Inhoud nummer 10

ICT

Internetverslaggeving met XBRL

3

E. VANDERHAEGEN

XBRL (Extensible Business Reporting Language) is de nieuwste evolutie op het gebied van financiële rapporteringstechnieken. De Nationale Bank van België werkt aan een project om de neerlegging van statutaire jaarrekeningen in XBRL-formaat te verplichten vanaf 1 april 2007. Het gaat om zo'n 300 000 jaarrekeningen. Het probleem hierbij is de slechte kennis van XBRL in het Belgische bedrijfsleven. De ondernemingen moeten beter worden geïnformeerd over de mogelijkheden van XBRL zodat ze XBRL niet alleen gaan gebruiken voor de neerlegging van de jaarrekening wanneer ze ertoe verplicht zijn, maar ook voor hun hele rapporteringsproces. Wij staan stil bij: de voor- en nadelen van XBRL, XBRL – General Ledger, de toepassingen, de moeilijkheden en XBRL in België.

Audit

De organisatie en werking van auditcomités in Belgische beursgenoteerde ondernemingen

20

S. HOFMANS en T. VAN CANEGHEM

De Belgische Corporate Governance-Code (Code Lippens), die sinds 1 januari 2005 van kracht is voor alle Belgische beursgenoteerde ondernemingen, voorziet in de oprichting van een auditcomité. In deze bijdrage worden, op basis van resultaten van een enquête, de organisatie en werking van auditcomités in Belgische beursgenoteerde ondernemingen geschetst. Tevens wordt nagegaan in welke mate de organisatie en werking van auditcomités in overeenstemming zijn met de code. De bevindingen van de enquête geven aan dat, wat de inrichting en samenstelling van het auditcomité betreft, het merendeel van de ondernemingen uit onze steekproef de code naleeft of in de nabije toekomst van plan is de niet-naleving recht te zetten. Verder blijkt dat er op tal van andere punten vaak wordt afgeweken van de code (b.v. uitwerken van een klokkenluidersprocedure, evaluatie van het auditcomité door zichzelf, ...), zonder dat dit wordt verantwoord en/of gemeld in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag.

FORUM 2006 van het IBR – «Bedrijfsrevisoraat: Nieuwe verwachtingen, nieuwe eisen»

28

D. SCHOCKAERT

Op 19 en 20 oktober 2006 heeft het Instituut der Bedrijfsrevisoren zijn driejaarlijks «Forum van het revisoraat» georganiseerd en dit met als thema: «Bedrijfsrevisoraat: nieuwe verwachtingen, nieuwe eisen». De diverse themata werden behandeld in vier commissies die gedurende een jaar de werkdocumenten hebben voorbereid en die betrekking hebben op: nieuw gestelde eisen inzake attestering; non-profitsector en publieke sector; raadgevingen inzake interne organisatie en risico-beheersing; en samenwerking met het gerecht. Als sluitstuk van de werkzaamheden van het Forum van het bedrijfsrevisoraat 2006, heeft het IBR voorstellen geformuleerd als input voor de in de loop van de komende jaren te nemen beslissingen op het niveau van de Belgische wetgever en de instanties die de nationale standaarden ontwikkelen.

1. Inleiding

XBRL (Extensible Business Reporting Language) is de nieuwste evolutie op het gebied van financiële rapporteringstechnieken. Het kan worden gebruikt voor het opstellen en de elektronische overdracht van zowel financiële als niet-financiële ondernemingsrapporten, met als hoofddoel een grote lastenverlichting te realiseren. XBRL is een heel recente technologie, ze ontstond pas in 2000, toen op 6 april de eerste specificatie werd bekendgemaakt (TITRES, 2005, 36).

De grondlegger van XBRL is Charles Hoffman, een Amerikaanse accountant die in 1998 onderzoek deed naar de mogelijkheden van XML (Extensible Markup Language) voor het opstellen van elektronische rapporten. Dit onderzoek leidde tot het oprichten van een internationaal consortium zonder winst oogmerk, XBRL International. Dit consortium ontwikkelt en beheert de, op XML gebaseerde, open standaard XBRL.

XBRL is dus geen programmeertaal, wat we misschien ten onrechte hadden kunnen vermoeden aangezien in XBRL de «L» voor «Language» staat. De standaard voor XBRL is een «technische specificatie»² die als startpunt kan worden gebruikt voor de ontwikkeling van rapporteringssoftware.

Een *standaard* is een verzameling van regels en stellingen die de handelwijze van de betrokken partijen moet bepalen en die wordt overeengekomen door overheden, handels- of internationale organisaties (BERGERON, 2003, 206). Een voorbeeld van zulke regels zijn de International Financial Reporting Standards (IFRS). De IFRS-normen zijn standaarden die de boekhoudkundige verwerking van verrichtingen en de presentatie van financiële rapporten regelen.

De huidige specificatie voor XBRL is versie 2.1 die men kan vinden op de website van het consortium: <http://www.xbrl.org>. XBRL is een *open standaard* aangezien het consortium geen licentiepremie vraagt voor het gebruik

ervan. Mede door dit feit is XBRL op enkele jaren zeer sterk gegroeid. Ondertussen telt het consortium wereldwijd al meer dan 250 deelnemers, voornamelijk softwareondernemingen en regulerende organisaties.

XBRL bevat drie componenten die worden gebruikt om rapporten op te stellen: de *taxonomie*, die structuur aanbrengt in de gegevens, het *instance document* dat de gegevens bevat en ten slotte de *stylesheet*, die de conversieregels voor de presentatie van het rapport bevat. Door een rapport te creëren, bestaande uit deze drie delen, is het mogelijk om verschillende eindrapporten op te stellen voor verschillende gebruikers aan de hand van dezelfde basisinformatie. Op de werking van XBRL, met deze 3 componenten, wordt hier niet verder ingegaan. Voor meer informatie hieromtrent verwijs ik naar een artikel van professor Poels dat reeds eerder in dit tijdschrift werd gepubliceerd (POELS, 2004).

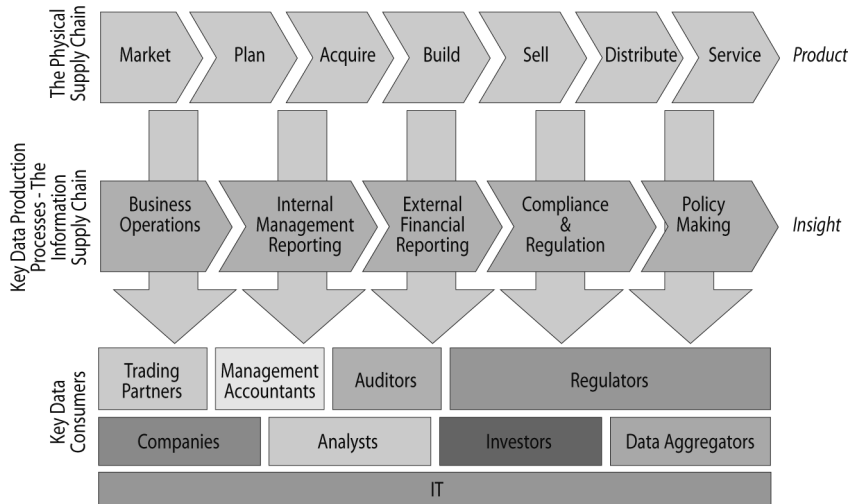
2. De voor- en nadelen van XBRL

2.1. De voordelen van XBRL

Veel ondernemingen zullen zich waarschijnlijk afvragen wat het nut is van XBRL en of de voordelen van de invoering wel opwegen tegen de kosten. XBRL biedt nochtans vele voordelen, zowel voor de opsteller als voor de gebruiker van de financiële informatie.

XBRL tracht een *lastenverlichting* te bekomen door de ingewikkelde «businessinformatieketen» (zie figuur 1) te standaardiseren. XBRL doet dit door de informatieketen te vereenvoudigen, de duplicatie van gegevens te voorkomen en de belemmeringen te vermijden, om zo het rapporteringsproces behendiger te maken. XBRL doet dit door de efficiëntie van de communicatie tussen alle partijen te verbeteren zodat ondernemingen niet langer voor elke instantie, waaraan ze moeten rapporteren, een afzonderlijk rapport moeten opstellen.

Figuur 1: de businessinformatieketen

Bron: S. TAN (2005), Spreadsheet Nightmare, <http://cio-asia.com>, 10 maart 2006, online.

Zo moet er nu in Europa worden gerapporteerd volgens de IFRS-normen, in de Verenigde Staten wordt echter US GAAP gebruikt. Een grote multinational moet dus beide standaarden gebruiken. Dit is duur aangezien de ondernemingen, waarvan de aandelen op een Europese en een Amerikaanse beurs worden genoteerd, hiervoor 2 boekhoudingen moeten voeren. XBRL maakt het eenvoudiger en goedkoper door XBRL op het grootboek toe te passen en elke transactie die wordt ingevoerd van een «tag» te voorzien. Deze tag zal bij het opstellen van de financiële staten worden herkend, zodat de nodige informatie afhankelijk van de gewenste standaard, kan worden verzameld (COFFIN, 2001, 2).

De lastenverlichting wordt vergroot door het gebruik van een op XML gebaseerde, open standaard. Door het feit dat XBRL een open standaard is, kan er gratis gebruik van worden gemaakt terwijl het anders zou moeten worden aangekocht. Een positief gevolg hiervan is dat men ook niet gebonden is aan een specifieke verkoper. Door gebruik te maken van een op XML gebaseerde standaard, geniet men van het voordeel dat XML wereldwijd gekend en verspreid is zodat de opleidingskosten voor de informatici laag blijven (HOFFMAN e.a., 2005, 10).

Een tweede voordeel is een *daling van de kans op fouten*. Deze daling wordt veroorzaakt doordat gegevens automatisch van computer naar computer worden getransfereerd zonder manuele tussenkomst. Dit kan doordat XBRL de data in de financiële rapporten van een context voorziet. Gegevens moeten dus niet meer opnieuw worden ingetypt zodat de vergissingen bij het ingeven van de gegevens in de analyseprogramma's worden vermeden. Hierdoor stijgt de kwaliteit van de gegevens.

Doordat er meer taken worden geautomatiseerd, kan een *tijdsbesparing* worden gerealiseerd. De financiële staf van de Amerikaanse federale overheid bijvoorbeeld spendeerde in 2001 600 % meer tijd aan het manueel ingeven van transacties dan aan controle en risicobeheer (COFFIN, 2001, 6). Er kan dus flink wat tijd en geld worden bespaard met XBRL want het gezegde luidt: «time is money».

Naast een tijdsbesparing kunnen de kosten nog verder worden gereduceerd door de *herbruikbaarheid van de gegevens* in het XBRL-formaat. XBRL laat toe om één set gegevens meerdere keren te gebruiken en voor te stellen volgens de behoeften van de gebruiker. Dit is een van de redenen waardoor het rapporteringsproces, zowel voor interne als voor externe doeleinden, sneller gaat en de bekomen informatie meer up-to-date zal zijn. Nu is de informatie vaak al verouderd voordat het management een beslissing kan nemen. Dit kan foute beslissingen opleveren, die de onderneming veel geld kunnen kosten.

Een ander voordeel van het snellere rapporteringsproces is het feit dat externe analisten meer tijd kunnen besteden aan het analyseren van de financiële staten, tijd die ze nu nog spenderen aan het verzamelen van de gegevens en het ingeven van de verzamelde gegevens in de analyseprogramma's. Met XBRL kunnen de gegevens van de financiële staten direct in het analyseprogramma worden ingevoerd.

Het toevoegen van een context aan de data heeft nog meer positieve gevolgen, zoals een *hogere transparantie* en een *hogere standaardisatie* van de data. Dit is iets waar momenteel veel vraag naar is als gevolg van de vele boekhoudschandalen van de laatste jaren (zoals die bij Enron en

Lernaut & Hauspie). Met XBRL wordt de informatie beter vergelijkbaar. Alle instance-documenten die met dezelfde taxonomie zijn opgesteld, hebben immers dezelfde betekenis. Natuurlijk moet men opletten met de betrouwbaarheid van de cijfers. Het blijft voor ondernemingen mogelijk om hun cijfers rooskleuriger voor te stellen in XBRL-formaat, het zal alleen sneller opvallen door de hogere transparantie. De juistheid van de cijfers controleren blijft nog altijd noodzakelijk.

Een ander voordeel van XBRL is zijn *flexibiliteit*. Door de verplichte invoering van de IAS/IFRS-normen, moeten de rapporteringssystemen flexibeler zijn. XBRL haalt zijn flexibiliteit uit zijn uitbreidbaarheid. Een onderneming kan een taxonomie uitbreiden zodat ze volledig aan haar wensen voldoet.

Verder kan worden opgemerkt dat het elektronisch rapporteren het voordeel heeft dat de onderneming kan *bijhouden wie de financiële informatie raadpleegt*. Voor de digitalisering werden de financiële rapporten opgesteld, gepubliceerd en vergeten, ongeacht of de informatie werd gelezen. Met XBRL is het dus mogelijk bij te houden wie de gebruikers van de rapporten zijn zodat het rapporteringsproces wordt aangepast aan de behoeften van de gebruikers die blijken uit de feedback (COFFIN, 2001, 4-5).

Bovendien geeft XBRL bedrijfsrevisoren *de mogelijkheid om na te gaan of hun klanten de Amerikaanse Sarbanes-Oxley Act van 2002 naleven* (CODERRE, 2004). Sarbanes Oxley (SOX) is in de Verenigde Staten ontstaan na de boekhoudschandalen, zoals bij Enron, om de aandeelhouders te beschermen. Volgens SOX moet de financiële verslaggeving aan drie eisen voldoen: ze moet compleet, correct en traceerbaar zijn (VERHOEF, 2004). Verder moeten de CEO (Chief Executive Officer) en de CFO (Chief Financial Officer) verplicht verklaren dat de jaarrekening en de toelichtingen een «getrouw beeld» van de onderneming weergeven (VONCK, 2004). Strengere straffen kunnen volgen wanneer deze verklaringen onjuist blijken te zijn; de directeurs moeten dus zeker zijn van hun rapporteringsproces. XBRL kan hierbij helpen aangezien XBRL de transparantie verbetert zowel voor het management van de onderneming als voor de bedrijfsrevisoren die de rapportering controleren.

Tot slot moet zeker de nadruk worden gelegd op de voordelen van het gebruik van XBRL samen met de reeds eerder aangehaalde IFRS-normen. De voorgaande voordelen zijn voordelen van XBRL zelf maar door deze te combineren met IFRS kan er sprake zijn van *synergie* (KEMME, 2006). Zo zorgt XBRL voor een goedkopere IFRS-rapportage. De rapportering is ook foutlozer. Deze twee synergievoordelen komen doordat XBRL de interne financiële werkstromen standaardiseert terwijl IFRS daarvoor zorgt bij de externe communicatie. Zo wordt het mogelijk om de balans van de groep bijna «in real-time» bij te houden.

2.2. De nadelen van XBRL

Natuurlijk heeft XBRL niet alleen voordelen, maar ook nadelen. Veel van deze nadelen zijn slechts tijdelijk en zullen verdwijnen als XBRL meer verspreid raakt. Een van de belangrijkste argumenten die de tegenstanders van XBRL gebruiken, is het feit dat er nog *weinig knowhow en software beschikbaar* is en dat de weinige beschikbare software veel te duur zal zijn. Dit zijn twee nadelen die vanzelf zullen worden opgelost als XBRL zich meer verspreidt en meer mensen de nodige knowhow opdoen. De softwarefirma's zullen dan ook meer XBRL-software op de markt brengen. Duur hoeft deze software niet te zijn, aangezien het dikwijls om «add-ins»³ voor of updates van reeds bestaande software gaat.

Een ander argument is dat XBRL een technologie is die technisch weinig voorstelt (LIZATEC e.a.). Informatici kunnen in enkele weken leren programmeren in XBRL maar om goede XBRL-programma's te schrijven, is er veel meer tijd nodig. Verschillende ondernemingen dachten hun eigen XBRL-software te schrijven, maar zijn tot de conclusie gekomen dat de materie daarvoor te complex is en zijn advies gaan inwinnen bij de softwarefirma's over hun XBRL-producten (FOUCHER, 2006).

Een laatste opmerking die wordt gebruikt in de discussie over de invoering van XBRL, is het feit dat XBRL, ondanks dat het wel enkele dingen mogelijk maakt, geen duidelijkheid geeft over welke informatie de ene partij aan de andere moet doorgeven. Wat dat betreft moeten nog altijd de rapporteringsregels worden gevolgd die sterk kunnen verschillen (HOFFMAN e.a., 2005, 5).

3. XBRL – General Ledger

3.1. Inleiding

XBRL General Ledger (XBRL-GL), een variant van XBRL, is net zoals XBRL zelf, ontwikkeld door XBRL International. Momenteel wordt daar gewerkt aan een update van XBRL-GL-taxonomie, de versie 2005, die gebaseerd is op de recentste versie van XBRL, de 2.1-specificatie (XBRL International 2005). Het consortium definieert XBRL-GL als «de mogelijkheid om elk feit, bestaande uit een bedrag, een rekening en een datum, te vatten en te communiceren, met een hiërarchische structuur om de informatie vereist voor het Amerikaanse en Europese boekhouden te kunnen verzamelen en eventueel te kunnen communiceren» (XBRL International 2001). Dit kan dus eender welke informatie zijn die kan worden gevonden in het «General Ledger» (grootboek)-systeem.

Dit is een moeilijke definitie om te zeggen dat XBRL-GL-taxonomie ontwikkeld is om een formaat te creëren dat kan worden gebruikt om gegevens te importeren en te exporteren tussen softwareprogramma's van een onderneming en andere belanghebbenden zoals belastingdiensten,

kredietverstrekkers, de Nationale Bank en vele anderen (HASEGAWA e.a., 2004). Het XBRL-GL-formaat overbrugt het gat tussen de systemen die de transacties genereren en het grootboek waar de boekhoudgegevens worden geconsolideerd en waarmee de financiële rapporten worden gecreëerd (HAMSCHER, 2002). Deze overbrugging zorgt voor de uitwisseling van de gegevens en rapporteert niet alleen het transactiebedrag maar ook de details van de transactie, zoals klanten, leveranciers, personeelsleden die de transactie uitvoerden, personeelsleden die de data registreerden en het soort documenten die werden gebruikt bij de transactie.

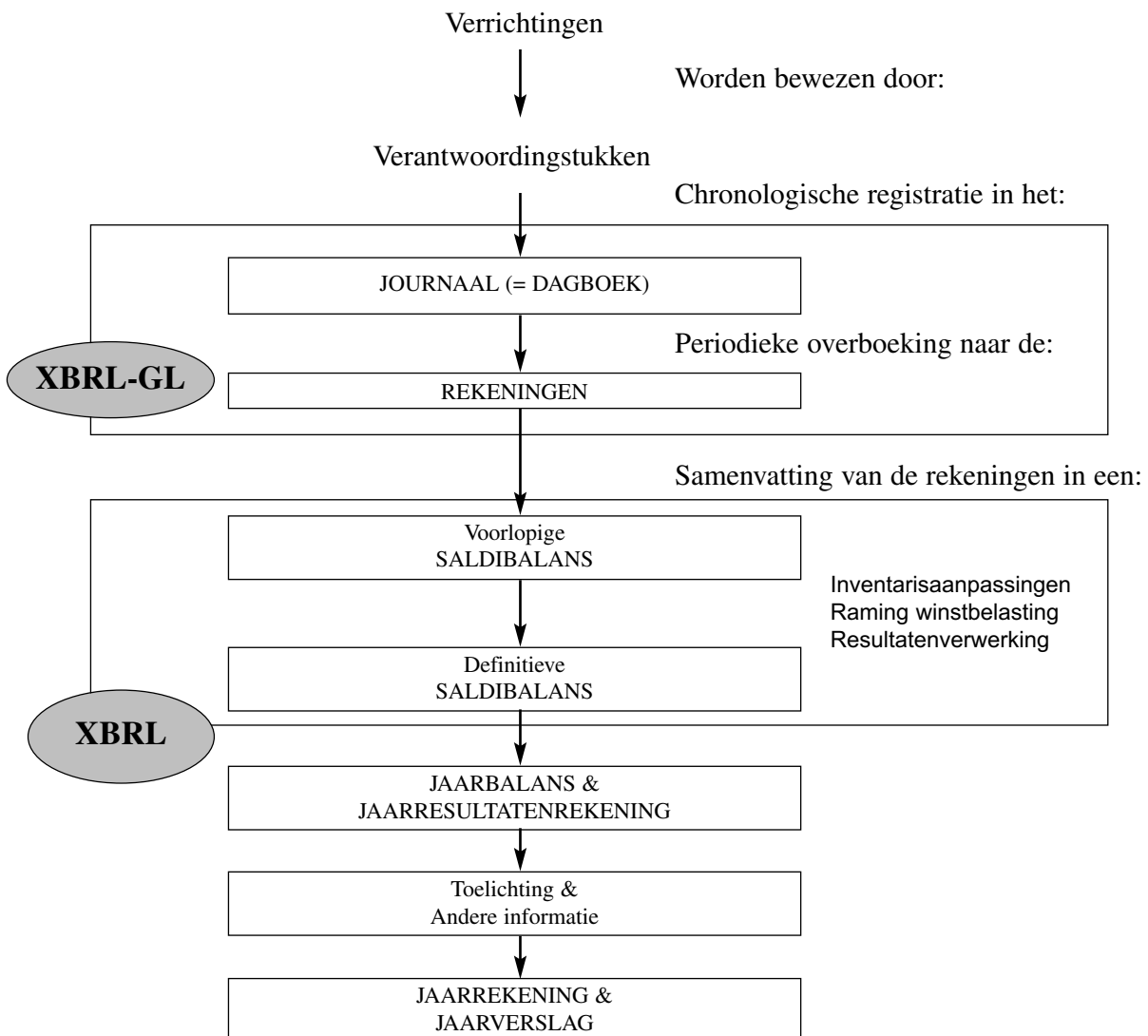
XBRL-GL is dus een minder flexibele variant van XBRL, die de structurele beperkingen, die XBRL niet heeft, terug

invoert (GREENER, 2004). Het verschil tussen XBRL-GL en XBRL is dus het feit dat de GL-taxonomie is ontworpen om elk element uit het grootboek gedetailleerd te omschrijven, terwijl XBRL de samenvatting van deze elementen weer geeft in een financieel rapport (GARBELOLOTTO en HANNON, 2005).

3.2. XBRL-GL in de boekhoudcyclus

Om XBRL-GL beter te begrijpen, moeten we kijken naar het effect van XBRL-GL op de boekhoudcyclus. In figuur 2 ziet men de stappen die men moet doorlopen om van de uitgevoerde verrichtingen, bijvoorbeeld de aan- en verkopen, te komen tot het jaarverslag.

Figuur 2: de boekhoudcyclus

Bron: C. SIAU en R. MERCKEN (2005), *Boekhouding en financiële rapportering*, boek 1, met bespreking van de IAS/IFRS-normen, Antwerpen/Apeldoorn, Garant, 2005, 2 vol., 3de herziene druk, 383.

Een aan- of een verkoop wordt dus geboekt in het journaal wanneer deze verrichting kan worden bewezen aan de hand van een of meerdere verantwoordingsstukken. Periodiek⁴ worden de gegevens die nodig zijn voor het opstellen van de financiële staten overgeboekt naar de rekeningen.⁵ Dit gebeurt door voor elk vermogens-element dat op de balans of in de resultatenrekening voorkomt en dat in het journaal wordt gebruikt, de overeenkomstige rekening te debiteren of te crediteren. Nadat de gegevens in de rekeningen werden geboekt, kan men deze samenvatten in de proef- en saldibalans.⁶ Aan de hand van de definitieve saldibalans kan men dan de financiële staten, die moeten worden gepubliceerd, opstellen (SIAU en MERCKEN, 2005, 25).

Zoals uit figuur 2 blijkt, kan men XBRL-GL vroeger in de boekhoudcyclus toepassen dan XBRL zelf. Dit betekent dat de gegevens vroeger van een tag kunnen worden voorzien en dat zodoende de informatie in een vroeger stadium reeds kan worden gestructureerd en uitgewisseld. De voordelen die gebruikers van XBRL genieten, kunnen de gebruikers van XBRL-GL ook genieten, maar dan al eerder.

3.3. De voordelen van XBRL-GL

We kunnen ons de vraag stellen of het wel nodig is om de elementen reeds zo vroeg in de boekhoudkundige verwerking en in het rapporteringsproces van een tag te voorzien. Zouden we niet beter gewoon de XBRL-taxononomie kunnen gebruiken, die in beide gevallen nodig is om de informatie in een financieel rapport voor te stellen? Er zijn drie goede redenen om toch XBRL-GL te gebruiken.

Ten eerste de *standaardisatie*: XBRL biedt die mogelijkheid maar alleen met het doel om te rapporteren. XBRL-GL biedt al vanaf het begin van de boekhoudkundige verwerking een standaardisatie aan, zodat de gegevens onafhankelijk zijn van hun softwaresystemen (XBRL International 2001).

Een tweede reden om XBRL-GL te gebruiken is de mogelijkheid die wordt geboden om *dieper in detail* te treden in de financiële rapporten. De gegevens worden reeds vanaf de originele accountingtransacties, de grootboeken en de proef- en saldibalans in XBRL weergegeven. Deze gege-

vens exporteren volgens de GL-taxononomie biedt het voordeel dat met het resultaat gemakkelijk een XBRL instance-document kan worden opgemaakt en dat zo de controle voor de revisoren vergemakkelijkt (COLETTI, 2005).

Een laatste reden die hier wordt aangevoerd, is de *verbeterde herbruikbaarheid* van de met XBRL-getagde gegevens na gebruik van de GL-taxononomie. Eens de onderneming een financieel gegeven van een tag voorziet, kan die tag niet alleen worden hergebruikt om een zelfde rapport in verschillende vormen te publiceren maar ook voor andere, meer operationele doelen, zoals voor de invoer in digitale dashboards.

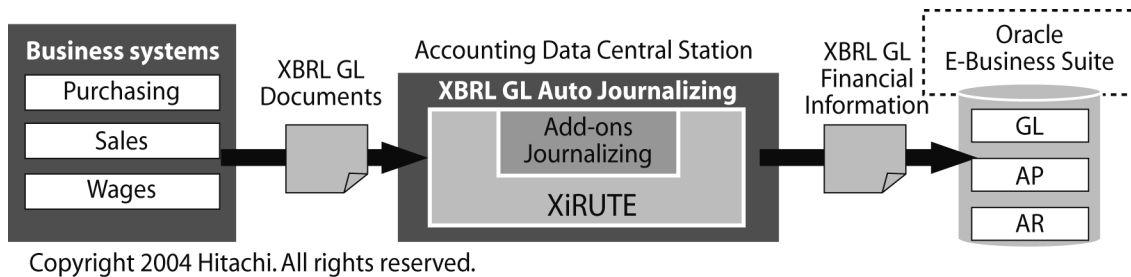
3.4. Toepassing van XBRL-GL: Walcoal

XBRL-GL heeft veel van de voordelen van XBRL en XML overgenomen waaronder de flexibiliteit van zijn verwante standaarden. Door deze flexibiliteit is de GL-taxononomie in staat om vele boekhoudjurisdicties te bedekken. Welke voordelen XBRL-GL nog meer heeft, zal duidelijk worden aan de hand van de resultaten die het Japanse Walcoal, dat als eerste XBRL-GL invoerde, behaalde na de invoering.

Walcoal is een grote onderneming met wereldwijd 36 dochters die allemaal met verschillende computersystemen werkten (HASEGAWA e.a., 2004). De samenwerking verliep nogal moeizaam en toen de Japanse ondernemingen in 2001 verplicht werden te consolideren, besloot Walcoal het probleem aan te pakken. Op advies van Hitachi besloten ze hun financiële systeem te vervangen door de Oracle E-Business Suite (van Hitachi) en voerde ze XBRL-GL in als de XML-technologie om het operationele systeem aan hun financiële systeem te koppelen.

XBRL-GL is een platform-onafhankelijke oplossing waardoor Walcoal zich kon concentreren op de gegevens in plaats van op de operatiesystemen die de gegevens creëren. De gegevens werden met een gloednieuwe softwareoplossing van Hitachi, XBRL-GL Auto-Journalizing System (zie figuur 3), automatisch geconverteerd in een XBRL-GL-formaat dat direct klaar was voor het financiële systeem.

Figuur 3: XBRL-GL Auto-Journalizing System

Bron: Hitachi (2004), *Corporate Accounting Reengineering Case Study*, <http://www.hitachi.us>, 24 februari 2006, online.

De gekozen oplossing bleek erg voordelig. De kwaliteit van de gegevens verbeterde enorm door het automatisch doorsturen van systeem naar systeem. Vroeger verlangde het hergebruik van data bijkomende invoer van de gegevens in een ander systeem, soms zelfs 2 of 3 keer. Dit veroorzaakte een kwaliteitsverlies in de gegevens, een hoge arbeidskost en tijdsproblemen. Door het vermijden van de herinvoer dalen de arbeidskosten en ook de tijdsproblemen blijken te zijn verbeterd; zo duurt het maandelijks afsluiten van de rekeningen bijvoorbeeld na de invoering van XBRL-GL nu 2 dagen minder.

3.5. Besluit over XBRL-GL

XBRL-GL bespaart dus tijd en geld, en dat terwijl de kwaliteit van de financiële rapporten stijgt. We kunnen dus besluiten dat XBRL-GL een natuurlijke uitbreiding vormt op de financiële rapporteringscapaciteiten van XBRL, zodat we ze, om het beste resultaat te bekomen, samen zouden moeten gebruiken.

4. Toepassingen met XBRL

De toepassingen die hier worden besproken, tonen slechts enkele belangrijke mogelijkheden waarvoor XBRL kan worden gebruikt. Het nut van XBRL in deze toepassingen kan het best worden overwogen aan de hand van enkele *evaluatiecriteria* (HOFFMAN e.a., 2005, 3).

De vijf criteria die hier worden gebruikt zijn:

1. de *kost van het bemachtigen van data*: bevat onder andere de kosten van het onderhoud en de werking van het systeem, van training en van softwaretoepassingen;
2. de *tijdigheid* van de data: kan worden gedefinieerd als de meerwaarde van informatie bekomen in twee dagen tijd in vergelijking tot informatie bekomen in 30 dagen;
3. de *flexibiliteit* van de database: omvat de flexibiliteit van het systeem, de mate waarin informatie bijkomend kan worden gevraagd of verwijderd;

4. de *kwaliteit* van de data: dit is afhankelijk van het foutenpercentage in de informatie. Fouten zullen altijd blijven bestaan, maar men kan wel trachten het foutenpercentage zo laag mogelijk te houden;
5. de *herbruikbaarheid* van de gegevens: kan worden omschreven als «Hoe vaak moeten de gegevens opnieuw worden ingegeven?» (HOFFMAN e.a., 2005, 3).

4.1. Opstelling en publicatie van de geconsolideerde financiële staten

Het consolideren van de financiële staten van dochterondernemingen is voor de meeste grote groepen een moeilijke opgave die van het personeel vele overuren eist (STRAND e.a., 2001). Maandelijks een intern rapport en elk kwartaal een extern rapport opstellen is een minimumvereiste geworden. Dit kost de ondernemingen, zeker die met veel dochters die elk een verschillend boekhoudsysteem gebruiken, veel tijd. Men schat dat het opstellen van een intern rapport 3 tot 14 dagen duurt, terwijl voor het opstellen van een extern rapport nog eens 7 tot 45 dagen extra nodig zijn.

Met XBRL zou dit sneller en efficiënter kunnen. De onderneming kan een taxonomie invoeren die alle dochters moeten gebruiken zodat het consolideren eenvoudiger wordt. Door dezelfde taxonomie te gebruiken, hebben alle instance-documenten die de dochters creëren dezelfde structuur en dezelfde betekenis waardoor ze veel gemakkelijker kunnen worden geconsolideerd.

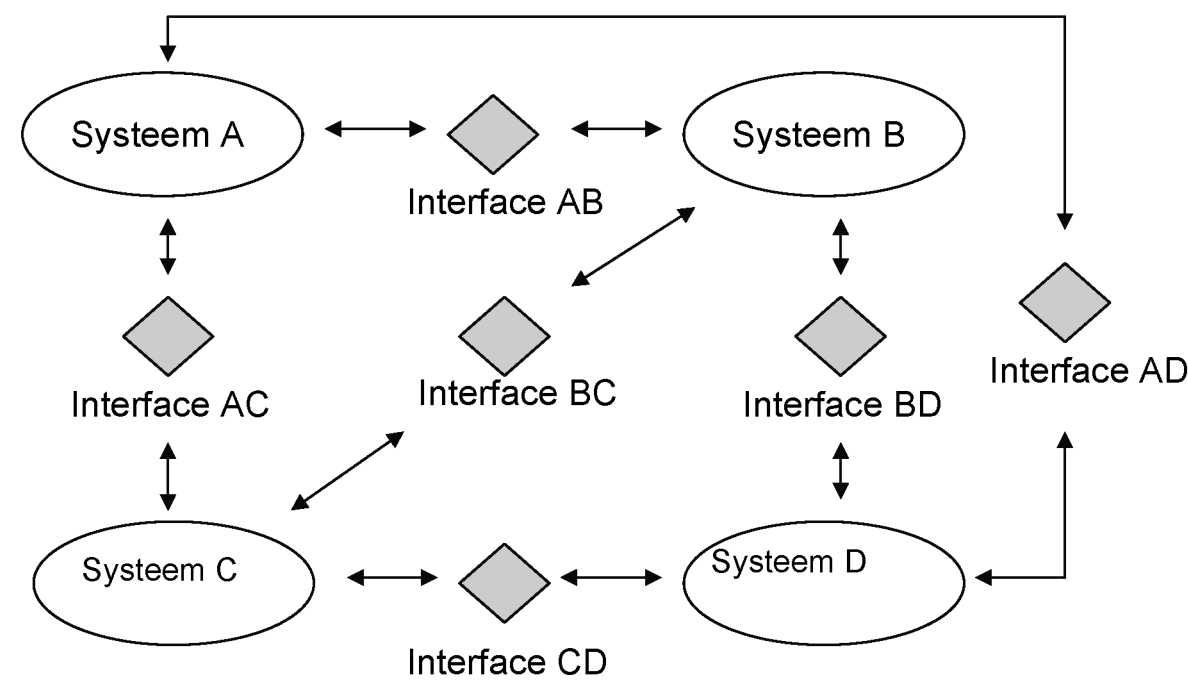
Een ander voordeel is dat de XBRL-documenten, gecreëerd door het ene boekhoudsysteem, ook in andere boekhoudsystemen kunnen worden ingevoerd, iets wat zonder XBRL erg complex wordt. XBRL verbetert hier dus het laatste evaluatiecriterium, de herbruikbaarheid van de gegevens.

Wanneer (zonder XBRL) gegevens tussen twee ondernemingen van eenzelfde groep moeten worden uitgewisseld,

moet een *interface* worden gecreëerd die dit mogelijk maakt (BERGERON, 2003, 8-14). Voor meerdere ondernemingen van eenzelfde groep zijn er veel interfaces nodig, aangezien men telkens een aparte interface moet creëren voor de communicatie tussen twee ondernemingen.

Figuur 4 geeft de situatie weer voor 4 ondernemingen, met ieder een eigen boekhoudsysteem. Er zijn dan zes interfaces nodig. Dit bezorgt de onderneming niet alleen veel werk wanneer de interfaces moeten worden gecreëerd, maar ook wanneer er een van de systemen wordt gewijzigd, want dan moeten de verschillende interfaces eveneens worden gewijzigd.

Figuur 4: uitwisseling van gegevens zonder XBRL

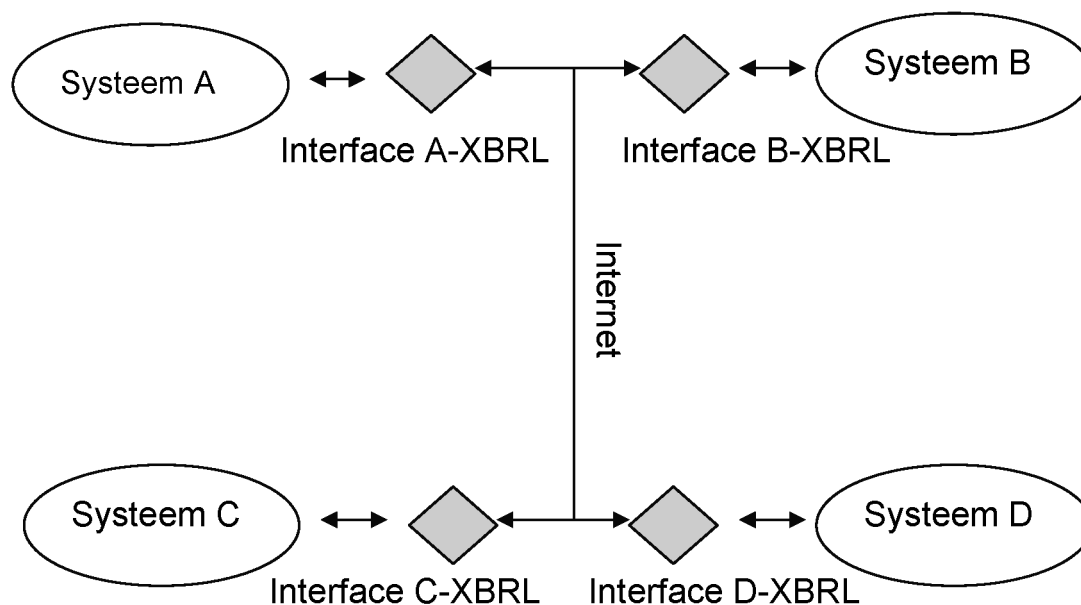

Bron: B. BERGERON, *Essentials of XBRL, Financial Reporting in the 21st Century*, Hoboken, New Jersey, John Wiley & sons, 2003, 9.

Met XBRL worden de zes interfaces vervangen door slechts vier nieuwe interfaces (zie figuur 5). Elk systeem heeft een interface naar XBRL zodat alle boekhoudsystemen onderling gegevens kunnen uitwisselen in XBRL. Zo spaart men dus veel tijd en moeite uit. XBRL heeft dus een positief effect op de herbruikbaarheid, de tijdigheid en de

kost van het bemachtigen van de gegevens aangezien het onderhoud van een systeem met vier interfaces minder tijd vraagt. We moeten wel rekening houden dat het evaluatiecriterium «kost van het bemachtigen» eerst negatief zal worden beïnvloed door de kost van de invoering van XBRL voor men van een kostenbesparing kan genieten.

Figuur 5: uitwisseling van gegevens met XBRL

Bron: B. BERGERON, *Essentials of XBRL, Financial Reporting in the 21st Century*, Hoboken, New Jersey, John Wiley & sons, 2003, 13.

Nu de gegevens eenvoudig kunnen worden uitgewisseld in XBRL, kan de moederonderneming⁸ beginnen met de gegevens te verzamelen en ze te verwerken voor de consolidatie.

Eens de onderneming daarmee klaar is, moet ze de geconsolideerde staten nog publiceren voor de diverse gebruikers. Zonder XBRL moet ieder rapport manueel worden aangepast om het klaar te maken voor publicatie. Wanneer de jaarrekening dan ook nog op de website van de onderneming wordt gepubliceerd, moet ze worden omgezet in pdf-formaat. Met XBRL worden al deze wijzigingen overbodig. Op lange termijn kan de onderneming de financiële staten via het internet verspreiden (in XBRL) en alleen een papieren versie opstellen als er naar wordt gevraagd. Dit zou het rapporteringsproces versnellen en de productie- en distributiekosten ervan sterk reduceren.

4.2. De planning en forecasting

Forecasting (voorspellen) blijft een moeilijke opdracht. Onderzoekers zijn al jaren op zoek naar methoden om de toekomst beter te voorspellen (STRAND e.a., 2001). Een van deze technieken is CPFR (Collaborative Planning, Forecasting and Replenishment). CPFR betreft een verregaand samenwerkingsverband tussen leveranciers, producent en klanten. De kern van deze methode is de vraag beter te kunnen voorspellen en de voorraad te verminderen doorheen de volledige *supply chain*, terwijl klantenbehoeften worden voldaan. CPFR tracht dit te doen via het ter beschikking stellen van informatie langs zowel vraag- als aanbodzijde.

Een recente studie van het CPFR-comité toont aan dat klanten zouden kunnen deelnemen aan het budgetteren en forecasten van de onderneming. Dit is logisch aangezien zij de producten afnemen en dus bepalen hoeveel er moet worden geproduceerd. Technologieën zoals XBRL maken het mogelijk voor ondernemingen om beter samen te werken met de klanten en de leveranciers.

CPFR concentreert zich op het externe aspect terwijl men voor het interne aspect Enterprise Resource Planning (ERP) gebruikt. ERP helpt de departementen in de organisatie beter op elkaar af te stemmen. De marktleider in ERP is SAP. SAP zag de mogelijkheden van XBRL en begon reeds in 2000 zijn producten XBRL-compatibel te maken.

Heineken is een onderneming die deze technieken reeds toepast (STRAND e.a., 2001). Heineken constateerde dat na de invoering van deze technieken de doorlooptijd m.b.t. de financiële rapporten verkort was. In plaats van 12 weken had men er nu nog maar 4 nodig. Ook de fouten in de voorspellingen daalden opmerkelijk. Voor de invoering had Heineken een foutenpercentage van 20 %, nu bedraagt dit nog maar 8 %. Zo ziet men dat de invoering van deze technieken ook voor de forecasting verbeteringen in de evaluatiecriteria «kwaliteit» en «tijdigheid» oplevert.

4.3. Benchmarking

Een andere toepassing waarvoor XBRL kan worden gebruikt is *benchmarking*⁹, maar hiervoor is wel de combinatie van XBRL en IFRS nodig (KEMME, 2006). Deze combinatie maakt het mogelijk om zowel de inhoud (met IFRS) als de

vorm (met XBRL) van de financiële rapporten te standaardiseren waardoor ze gemakkelijker kunnen worden vergeleken. Benchmarking zou zo grotendeels kunnen worden geautomatiseerd, wat een positief effect zal hebben op alle evaluatiecriteria.

Benchmarking is erg complex, zeker bij internationale vergelijkingen, waardoor het tijdrovend en duur is en de resultaten niet echt up-to-date zijn. Met IFRS is het echter veel eenvoudiger om alle ondernemingen, die dezelfde taxonomie gebruiken, met elkaar te vergelijken. Een eerste poging om benchmarking te automatiseren werd door het European Committee of Central Balance Sheet Data Offices (ECCBSO) gedaan die de «Instance Ratio Data Analyzer» op zijn website¹⁰ plaatste, om zo de mogelijkheden van geautomatiseerde benchmarking aan te tonen. De Instance Ratio Data Analyzer is momenteel nog een demonstratie, maar na de invoering van XBRL en enkele verbeteringen kan dit realiteit worden en betere financiële informatie opleveren (ECCBSO e.a.). Een betere benchmarking kan het risico inhouden dat de ondernemingen gaan streven naar betere financiële ratio's door wijzigingen in de boekhouding, zonder aandacht te besteden aan de onderliggende oorzaken.

4.4. Overheidsreguleringen opvolgen

Het opvolgen van overheidsreguleringen kan soms erg complex en duur worden (STRAND e.a., 2001). Zo moeten in de Verenigde Staten alle liefdadigheidsinstellingen een formulier 990 invullen om van de belastingen te worden vrijgesteld. Dit bezorgt de belastingdienst enorm veel werk. Ze moeten de formulieren die met de post worden gebracht uit de enveloppe halen, de nodige gegevens overtypen in hun softwareprogramma's en een scan maken van het formulier. Dit kost ongeveer 5 miljoen dollar per jaar aangezien er maar liefst 230 000 liefdadigheidsinstellingen zijn.

Als men dit systeem zou vervangen door XBRL, zou het proces veel sneller gaan (criterium tijdigheid). Met een softwareprogramma zou de onderneming formulier 990 kunnen invullen. Dit programma genereert dan een XBRL-document dat elektronisch naar de belastingdienst wordt gestuurd, die het kan hergebruiken. De belastingdienst kan de ontvangen documenten direct laden in de analyseprogramma's zodat er geen kosten meer zijn voor het bekomen van het formulier in elektronische vorm. Naast een kostenreductie, die het evaluatiecriterium «kost van het bemachtigen van de gegevens» verbetert, is er natuurlijk ook een daling van de fouten, die het criterium «kwaliteit» verbetert, aangezien er geen fouten meer kunnen gebeuren bij het overtypen van de data.

Een invoering van XBRL zou de overheid (en dus de belastingbetalers) veel geld uitsparen. In dit geval wordt 5 miljoen dollar bespaard, maar dit is slechts voor één formulier. Aangezien er voor de overheid vele formulieren moeten worden ingevuld, kan de kostendaling enorm worden. Deze kostendaling voor de overheid gaat niet gepaard met een kostenstijging voor de onderneming want ook voor de

onderneming is XBRL voordeliger. Het formulier opstellen en als XBR-document verzenden is eenvoudiger en goedkoper dan afdrucken en opsturen met de post.

5. Moeilijkheden met XBRL

XBRL is een nieuwe techniek om financiële rapporten op te stellen, uit te wisselen en te analyseren. Deze technologie is nog volop in ontwikkeling waardoor XBRL nog enkele moeilijkheden kent. Twee daarvan zijn de financiële analysemogelijkheden van XBRL-compatibele software en het renderen van instance-documenten. Deze problemen kunnen eventueel worden opgelost met aangepaste software.

5.1. Financiële analysemogelijkheden van XBRL-software

Er zijn reeds vele XBRL-compatibele programma's op de markt en er komen er steeds meer bij. De al beschikbare software bestaat voor het grootste deel uit *instance creators* en *taxonomie editors*. Om een financieel rapport op te stellen, moet in de eerste plaats een taxonomie worden opgesteld, wat meestal door de regulerende instanties wordt gedaan. Ondernemingen kunnen zich zo beperken tot het aanpassen en uitbreiden van de opgestelde taxonomieën. Er is gebleken dat er voldoende software¹¹ beschikbaar is om taxonomieën aan te passen, zodat elke onderneming een taxonomie kan maken die aan haar specifieke noden voldoet.

Om een taxonomie aan te passen en uit te breiden bleek de *Taxonomie Editor* van Fujitsu erg praktisch te zijn. Dit programma vereist wel een goede kennis van XBRL, maar verder is het vrij eenvoudig. Het is een van de weinige taxonomie editors die men kan downloaden¹² en 30 dagen uitproberen. Dit Fujitsu-programma is zowel een taxonomie editor als ook een *instance creator* zodat deze software ook kan worden gebruikt voor de tweede stap in de rapportopstelling, de creatie van een instance-document.

Een instance-document creëren is vrij eenvoudig indien men over een goede instance creator beschikt. De eerder vermelde instance creator van Fujitsu is zeer gebruiksvriendelijk voor mensen die over de nodige XBRL-kennis beschikken. Een meer geschikt programma, voor mensen die niet zo thuis zijn in de XBRL-wereld, is *Dragon Tag*.¹³

Dragon Tag (van Rivet Software) is een add-in voor Microsoft Office, en wordt door Microsoft zelf aangeraden als vervanging voor hun «XBRL Prototype» dat ze onlangs uit de markt hebben teruggetrokken (SEDDON, 2005). Met *Dragon Tag* is het vrij eenvoudig om een instance-document te maken vanuit een Excel-bestand. Men moet gewoon een context aan de gegevens toevoegen. Dit doet men door de context naar het overeenkomstige gegeven te verslepen en daar te taggen. *Dragon Tag* heeft twee grote voordelen. Ten eerste vereist het geen grondige XBRL-kennis en ten tweede is het een Microsoft Office add-in.

Software gemaakt voor Microsoft Office heeft het grote voordeel dat het een veel gebruikt programma is, zodat het voor de niet-professionele gebruikers, die geen XBRL-specialisten zijn, maar een kleine stap is om ook Dragon Tag te gaan gebruiken (RIVET SOFTWARE, 2004-2006).

Het product heeft wel één grote beperking: het kan geen XBRL-documenten openen die door anderen zijn opgesteld. Hierdoor is het ook niet mogelijk om jaarrekeningen van ondernemingen, opgesteld in XBRL, te analyseren met Excel.

Zo komen we bij de eerste moeilijkheid in XBRL: de analysemogelijkheden van XBRL-software. Dragon Tag geeft, zoals eerder werd vermeld, geen mogelijkheid tot financiële analyse. Om een financieel rapport opgesteld in XBRL te kunnen analyseren, moet het geopend kunnen worden in Excel, waar we het kunnen analyseren met behulp van de in Excel reeds beschikbare functies voor financiële analyse.

Een toepassing dat wel in staat is om XBRL-documenten te analyseren is I-Metrix, een product ontwikkeld door het Amerikaanse Edgar Online¹⁴ (EDGAR ONLINE, 2005). Dit is een van de toonaangevende ondernemingen die niet alleen financiële informatie over multinationals verstrekken maar ook toepassingen om deze informatie te analyseren. Edgar Online stelt haar informatie en haar producten beschikbaar via online-inschrijving op haar database die ook online kan worden geraadpleegd.

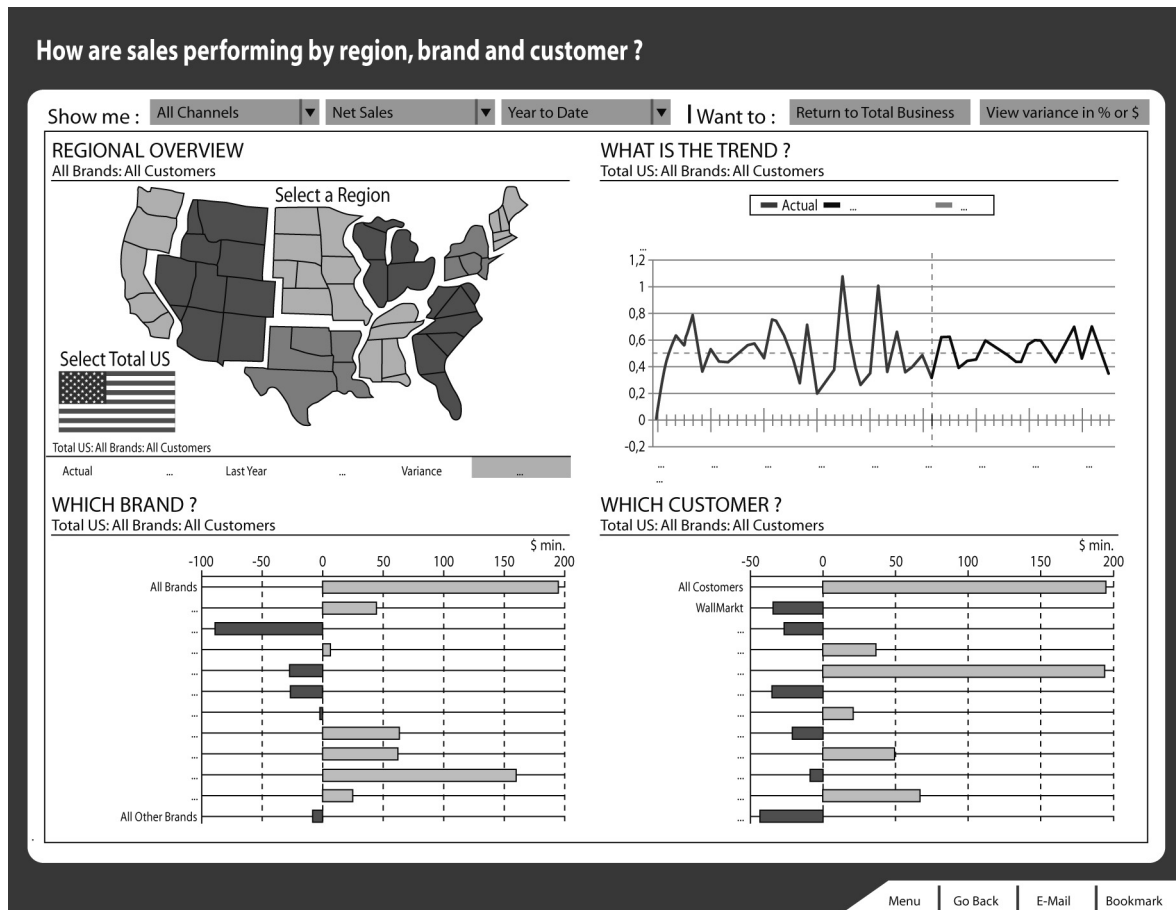
De Edgar Database bevat meer dan 22 000 financiële staten van de Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen en zal tegen augustus 2006 ook de informatie van de beurs van Shanghai (de Shanghai Stock Exchange) en de Chinese beurs (de Shenzhen Stock Exchange) in XBRL bevatten (COLGREN, 2006). I-Metrix bestaat in drie edities, één voor de bedrijfsrevisoren, één voor de analisten en één

voor de ondernemingen. Hoe ver de analysemogelijkheden van de drie versies van I-Metrix reiken, is niet bekend aangezien Edgar Online het alleen aanbiedt aan abonnees.

Naast I-Metrix zijn er nog twee andere ondernemingen die reeds analysesoftware beschikbaar hebben, namelijk Hitachi en Metapraxis. Zo kondigde Hitachi onlangs *TMLink* aan, een programma dat XBRL-documenten in Excel zou moeten kunnen laden en analyseren (HITACHI, 2005). Volgens mr. Takahashi, vice-president van Hitachi, zou TMLink heel gemakkelijk te gebruiken zijn en dus de ideale software om veel tijd te besparen. TMLink kan momenteel nog niet worden uitgetest. Het wordt dus nog even afwachten of TMLink de verwachtingen kan waarmaken.

De tweede onderneming met analysesoftware is *Metapraxis* met de *Empower 2000*. Metapraxis is een consultancy- and softwaregroep die zich gespecialiseerd heeft in «Predictieve Performantie Visualisatie». Dit is software die problemen in de onderneming in een vroeg stadium kan identificeren (METAPRAXIS, 2003). Het softwareprogramma *Empower 2000* zet gegevens om in grafische businessboodschappen. Een voorbeeld van een dergelijke grafische boodschap is de verkoop per regio, merk en klant (zie figuur 6). Zo'n grafische boodschap geeft een duidelijker overzicht van de ondernemingsperformantie dan een Excel-werkblad vol cijfers (METAPRAXIS, 2005). De resultaten van de gegevensanalyse kunnen niet enkel in het *Empower*-programma worden weergegeven, maar kunnen ook worden geëxporteerd in een powerpoint- of wordformaat zodat de resultaten ook kunnen worden doorgegeven aan personeelsleden die niet over de *Empower*-software beschikken. De laatste update van deze analysesoftware, versie 6.0, incorporeert de mogelijkheid om data te importeren in XBRL-formaat. Hierdoor kunnen ook XBRL-instance-documenten worden geanalyseerd.

Figuur 6: een grafische businessboodschap betreffende de verkopen

Bron: Metapraxis (2005), *Predictive Performance Visualisation: Adding value to your investment in Hyperion™ Software*, <http://www.metapraxis.com>, 15 april 2006, online, 4.

Er zijn dus nog niet echt veel programma's om financiële analyse op XBRL-documenten te kunnen toepassen. Er is wel beterschap op komst: zo gaat Edgar zijn product uitbreiden. Momenteel is I-Metrix beperkt tot één database (de Edgar-database) maar Edgar Online werkt aan een productaanpassing die het mogelijk moet maken I-Metrix ook te gebruiken met andere grote databases (ADAMS, 2005). Ook de demonstratie van de «Instance Ratio Data Analyzer» van ECCBSO (zie punt 4.3 Benchmarking) heeft een toekomst als financieel analyse-instrument wanneer het wordt uitgebreid tot een volledig programma.

5.2. Het renderen van instance-documenten

Het renderen¹⁵ van instance-documenten is nog een groot vraagteken. XBRL voorziet hiervoor in stylesheets (een van de drie componenten van XBRL). Een stylesheet maken is echter zeer complex waardoor het niet eenvoudig is voor de niet-professionele gebruikers om dit te doen. Er moet dus naar andere oplossingen worden gezocht.

Aangezien er nog maar weinig onderzoek naar het renderen van instance-documenten is gedaan, zijn er tot nog toe niet echt veel oplossingen gevonden voor dit probleem. Een mogelijke oplossing is een geschikt softwareprogramma ontwikkelen, maar er zijn momenteel slechts enkele programma's beschikbaar die speciaal werden gemaakt om XBRL-instance-documenten weer te geven. Eén daarvan is de «XBRL SNAP Presenter» van *Template Software* (Template Software e.a.). Deze Presenter is gemakkelijk te gebruiken om een businessrapport te creëren uit een instance-document. Men moet enkel een instance-document openen en de gegevens die in het rapport moeten komen, samen met de gewenste context, selecteren. De displayfunctie doet de rest. Er is eveneens een functie voorzien om het gegenereerde rapport af te printen. De SNAP Presenter is slechts een testversie en vertoont dus nog enkele fouten. Zo worden de labels van de instance-documenten, opgemaakt met de Belgische taxonomie, niet weergegeven.

Een ander programma dat een oplossing biedt voor het renderingsprobleem is «XBRL View Software» van Clousoft (CLOUSOFT, 2005). Dit programma heeft het grote voordeel dat het freeware is en dus voor iedereen gratis beschikbaar op de website van Clousoft.¹⁶ Verder is het een up-to-date-programma dat voldoet aan de laatste versie van de specificatie, de 2.1, en over een XBRL-verificatiefunctie beschikt.

De «XBRL SNAP Presenter» en de «XBRL View Software» zijn een goed begin om deze problematiek aan te pakken maar de programma's hebben nog te beperkte renderingscapaciteiten. Software met meer mogelijkheden zou een ideale oplossing zijn om instance-documenten weer te geven, zeker voor de niet-professionele gebruiker die geen goede XBRL-kennis heeft. Met die software zou elke gebruiker dan een lay-out, aangepast aan zijn specifieke behoefte kunnen creëren, wat met stylesheets veel moeilijker is. Zelf een stylesheet opstellen, is voor de gewone gebruikers niet eenvoudig, waardoor stylesheets vooral interessant zijn voor de standaardweergaven van een financieel rapport want daar kan men in stylesheets voorzien die iedereen kan gebruiken.

De softwarefirma's zijn echter op de goede weg om dit softwareprobleem op te lossen. Zo bracht *Rivet Software* onlangs *Dragon View* uit (RIVET SOFTWARE, 2006). Dit programma is, net zoals de software van Clousoft, gratis beschikbaar al moet men zich hiervoor wel eerst registreren. *Dragon View* beschikt echter over meer lay-outmogelijkheden dan de software die eerder werd uitgebracht, wat aantoont dat de softwarefirma's het belang hiervan hebben ingezien en aan oplossingen werken.

6. XBRL in België

6.1. De VZW XBRL België

In België is de *VZW XBRL België*¹⁷ verantwoordelijk voor de ontwikkeling en de invoering van XBRL in België. Deze organisatie werd op 22 november 2004, in de vorm van een vzw, opgericht door het Instituut der Accountants en Belastingconsulenten (IAB), het Beroepsinstituut van Erkende Boekhouders en Fiscalisten (BIBF), het Instituut der Bedrijfsrevisoren (IBR), de Belgische Vereniging van Banken (BVB), de Commissie voor het Bank-, Financier- en Assurantiewezen (CBFA), de Nationale Bank (NBB), de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (CBN) en de Federale Overheidsdienst Financiën (Nationale Bank van België 2005). De acht oprichters hebben de vzw opgesteld voor iedere onderneming of organisatie die haar bijdrage wil leveren aan de ontwikkeling van XBRL. Verschillende organisaties hebben hier gebruik van gemaakt en sloten zich bij de vzw aan zodat XBRL België reeds 23 leden telt.

XBRL België had drie doelen: de standaardisering van de uitwisseling van de financiële gegevens bevorderen, de verschillende XBRL-projecten in België coördineren en instaan voor de ontwikkeling en het onderhoud van de taxono-

mieën. Om deze doelen te verwezenlijken werden twee werkgroepen opgericht: Ontwikkelingen, die instaat voor de ontwikkeling van de Belgische taxonomieën en deelneemt aan internationale groepen, en Communicatie, die de interne en externe communicatie, de opleiding en het contact met de leden moet verzorgen.

6.2. De invoering van XBRL in België

6.2.1. De neerlegging van de jaarrekening in België

De Nationale Bank van België werkt aan een project om de *neerlegging van statutaire jaarrekeningen in XBRL-formaat* te verplichten vanaf 1 april 2007. Het gaat om zo'n 300 000 jaarrekeningen die vanaf 2007 alleen als geldig instance-document zullen worden aanvaard; bestanden in het nbb-formaat zullen dan niet langer worden aanvaard (NATIONALE BANK VAN BELGIË, 2006a, 4).

Een van de redenen hiervoor is de *invoering van de IAS/IFRS-normen* (LENAERT e.a., 2003). Deze normen moeten verplicht worden toegepast voor alle Europese beursgenoteerde ondernemingen vanaf 2005. De verschillen tussen deze normen en de Belgische GAAP-regels, die momenteel worden gebruikt, betreffen onder andere het formaat (het schema) van de gepubliceerde jaarrekeningen. Door de invoering van IAS/IFRS-normen zal het vaste formaat in een vrij formaat veranderen, waardoor het systeem van de neerlegging van de jaarrekening zal moeten worden aangepast. Een aanpassing is noodzakelijk aangezien het huidige systeem, dat werkt volgens het «Protocol voor de neerlegging op informatiedrager van jaarrekeningen van ondernemingen»¹⁸, erg rigide is terwijl de IAS/IFRS-normen een flexibel systeem vereisen, zoals XBRL.

Een andere reden voor de invoering van XBRL is dat in het huidige systeem zelfs de kleinste *aanpassingen tijdrovend en duur* zijn. De invoering van XBRL zou het onderhoud van het systeem voor de Balanscentrale van de NBB sterk vereenvoudigen en veel goedkoper maken omwille van de gemakkelijke aanpasbaarheid en uitbreidbaarheid van XBRL.

Om de verplichte neerlegging in XBRL mogelijk te maken, werkt de Balanscentrale van de NBB aan de *ontwikkeling van een Belgische taxonomie*. Een eerste versie van deze taxonomie, die op de Belgische boekhoudnormen (Belgian GAAP) is gebaseerd, was reeds in 2005 klaar en werd op 1 maart 2005 aan de leden van XBRL België voorgesteld. De Nationale Bank heeft overlegd over de nodige wijzigingen in deze eerste versie van de Belgische taxonomie, samen met de andere leden van de werkgroep Ontwikkeling, voornamelijk boekhoud- en jaarrekeningexperten, afgevaardigden van softwareondernemingen en XBRL-specialisten. Op 25 januari 2006 werd dan een zo goed als definitieve versie van de Belgische taxonomie voorgesteld (NATIONALE BANK VAN BELGIË, 2006a). Deze versie kan nog worden gewijzigd indien dit voor 1 april 2007 gebeurt en enkel om fouten te verbeteren, niet gestructureerde elementen te structureren en om wijzigingen in de wetgeving, door te voeren (NATIONALE BANK VAN BELGIË, 2006a, 3).

De invoering van instance-documenten die met de ontwikkelde Belgische taxonomie zijn opgesteld, zullen enkele gevolgen hebben. Zo zal de jaarrekening in scrontovorm worden afgeschaft, zowel in het XBRL-formaat als voor de neerlegging op papier. Ook de lay-out van de jaarrekening werd vereenvoudigd met het doel om de transformatie van een XBRL-bestand naar een pdf-bestand te vergemakkelijken zonder de leesbaarheid voor de gebruikers te verminderen.¹⁹ De vereenvoudigingen, zoals het vervangen van de vaste bladzijden door meer flexibele secties, waren nodig omdat het formulier dat sinds 1983 werd gebruikt, onvoldoende is afgestemd op het geïnformateerde rapporteren. De Belgische taxonomie maakt het ook mogelijk om pdf-bestanden in te voegen voor sommige elementen om zodoende eerder opgestelde documenten te kunnen hergebruiken (NATIONALE BANK VAN BELGIË, 2006a, 2-3).

De Balanscentrale onderzoekt ook de mogelijkheden om een online-instance creator, «Sofista XBRL», op haar website te plaatsen zodat het voor de ondernemingen vrij eenvoudig zal worden om instance-documenten te creëren en neer te leggen (COHEN EN KUIPERS, 2005). De XBRL-documenten die met «Sofista XBRL» of met privésoftware worden gecreëerd, kunnen worden neergelegd met de toepassing «Neerlegging van jaarrekeningen» die wordt gebruikt voor de neerleggingen via internet. Deze toepassing zal hiervoor nog enkele wijzigingen moeten ondergaan maar zou vanaf januari 2007 aangepast en beschikbaar moeten zijn (NATIONALE BANK VAN BELGIË, 2006a, 1).

6.2.2. XBRL bij de Belgische banken

Degenen die in het Belgische bedrijfsleven het eerst met XBRL te maken zullen krijgen, zijn de financiële instellingen en volgens Zachary Coffin, globale XBRL-leider van KPMG, zullen zij er ook het meeste voordeel uit kunnen halen omdat ze op verschillende plaatsen in de businessinformatieketen actief zijn (SCHNEIDER, 2002). Banken hebben zowel analisten om de belastingenanalyses en de kredietwaardigheid van andere ondernemingen te bepalen, als accountants om hun eigen financiële staten op te stellen. Banken kunnen dus zowel van de voordelen van XBRL voor de opstellers als voor de analisten en de bedrijfsreviseurs profiteren.

In november 2005 werd een nieuwe internationale standaard gepubliceerd met rapporteringsverplichtingen voor de financiële instellingen, namelijk het «Basel II»-akkoord. Dit akkoord is in drie pijlers opgedeeld (HAMSCHEER e.a.):

- *Pijler 1 (de minimumkapitaalvereisten)* focust zich hoofdzakelijk op het krediet en het operationele risico.
- *Pijler 2 (het gedragstoezicht van de toezichthouder)* die vaststelt of de interne processen, die ervoor zorgen dat het kapitaal in overeenstemming is met de risico's van de onderneming, geïmplementeerd zijn.
- *Pijler 3 (de marktdiscipline)* gaat dieper in op verhoogde publieke rapporteringsvereisten en geeft strikte richtlijnen over de inhoud en het formaat van de informatie die moet worden gerapporteerd.

Het Basel II-akkoord is zeer complex en daarom heeft het Committee of European Banking Supervisors (CEBS) beslist de financiële instellingen te helpen bij de implementatie van de rapporteringsverplichtingen (VAN HILVOORDE EN STEENMIJER, 2006). Het CEBS stelde een gemeenschappelijk kader op voor de solvabiliteitsrapportages, het «*Common Reporting*»-kader (COREP) genoemd. Een van de voordelen die de banken kunnen bekomen door te rapporteren volgens het COREP-raamwerk is dat de regulatoren hun lagere kapitaalvereisten toestaan (HAMSCHEER e.a.).

Het COREP-raamwerk is op drie principes gebaseerd (VAN HILVOORDE EN STEENMIJER, 2006):

- *Flexibiliteit*: dit is nodig om verschillende interpretatiemogelijkheden open te laten voor de verschillen in de lokale regelgeving van de deelnemende landen. Elk land kan zelf bepalen hoe het COREP-raamwerk bij hen zal worden ingevoerd.
- *Consistentie*: om de vergelijkbaarheid te bewaren werd in het COREP-project een taxonomie opgesteld, die de solvabiliteitsratio definieert, zodat voor zover mogelijk dezelfde concepten worden gebruikt. Deze taxonomie is gebaseerd op de oude versie van XBRL, de 2.0, en behandelt de derde pijler van Basel II (HAMSCHEER e.a.).
- *Standaardisatie*: de taxonomie bestaat uit 25 verschillende gestandaardiseerde formulieren om bepaalde informatie van de solvabiliteitsrapportage te verzamelen. Elk formulier bevat gedetailleerde informatie over welke technieken in dat bepaald deel zijn toegelaten en welke niet.

Deze implementatie zal de financiële instellingen veel werk bezorgen, maar komt op het goede moment omdat het rapporteringssysteem al moet worden gewijzigd om aan de IAS/IFRS-normen te voldoen. Om hieraan te voldoen ondersteunt de CEBS naast de COREP-taxononomie, die het rapporteren van de solvabiliteitsratio definieert, ook nog een tweede taxonomie, namelijk de FINREP-taxononomie die in een algemeen raamwerk voor financiële gegevens voorziet (HOEKSTRA, 2005). De FINREP-taxononomie is speciaal ontwikkeld om aan de financiële rapporteringsvereisten voor IAS/IFRS te voldoen (PRAET e.a.). Deze taxonomie zal, samen met enkele formulieren die op nationaal vlak worden bepaald, het nieuwe «schema A»²⁰ worden.

Het CEBS raadt aan om XBRL te gebruiken omdat XBRL een standaard is die ook op andere gebieden kan worden gebruikt. Dit is echter geen verplichting. De banken hebben de vrije keus tussen XBRL en nationale technische standaarden.

De Belgische banken kozen voor XBRL en gaan deze standaard tegen eind 2006 gebruiken (UBMATRIX, 2004, 1). De Belgische banken dachten hun XBRL-software zelf te ontwikkelen maar zijn tot de conclusie gekomen dat de materie complexer is dan gedacht en zijn op zoek gegaan naar mogelijke softwareleveranciers (FOUCHER, 2006). De enige leverancier die hiervoor al een product heeft, is UBMATRIX met de *UBMatrix Solution*. De CEO van UBMATRIX is Charlie

Hoffman, de uitvinder van XBRL, die als eerste het belang en het groeipotentieel van XBRL inzag en al in 2001 aan XBRL-software begon te werken waardoor UBMMatrix nu als eerste een softwareoplossing aan de banken kan aanbieden.

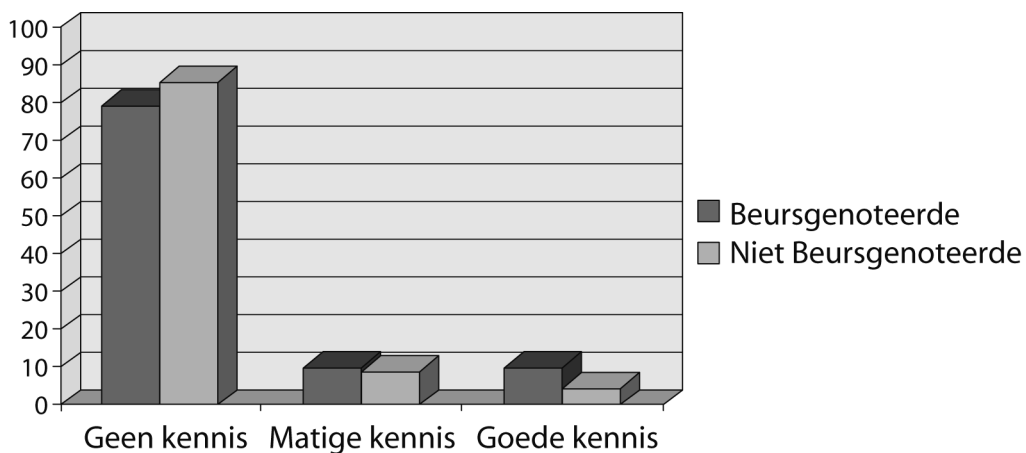
6.3. De kennis van XBRL in het Belgische bedrijfsleven

Ondanks het gegroeide aantal leden van XBRL België en de naderende verplichting om jaarrekeningen in XBRL neer te leggen, is de huidige kennis van XBRL in het Belgische bedrijfsleven zeer beperkt. Dit bleek uit een *awareness-onderzoek naar de kennis van XBRL bij de Belgische beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde ondernemingen*

van het departement Bedrijfskunde van HONIM (studieopleiding Bedrijfsmanagement, afstudeerrichting Marketing) in samenwerking met campus VLEKHO, departement Handelswetenschappen, dat over drie academiejaren loopt van 2004-2007 (DEKEYSER e.a., 2006).

Uit het onderzoek tijdens het academiejaar 2004-2005 bleek dat minder dan een vierde van de CFO's van de 70 ondervraagde beursgenoteerden ondernemingen reeds van XBRL hadden gehoord en slechts twee ondernemingen er effectief mee bezig waren. In het volgende academiejaar werd het onderzoek uitgebreid en werden er naast 53 beursgenoteerde ondernemingen ook 90 niet-beursgenoteerde ondernemingen ondervraagd met de volgende resultaten (zie figuur 7).

Figuur 7: Kennis van XBRL in het academiejaar 2005-2006

Bron: DEKEYSER e.a., *Awarenessonderzoek en communicatie over XBRL*, <http://www.nbb.be>, 17 maart 2006, 5.

De onderzoekers besloten dan ook dat er geen toename is van de kennis van XBRL ten opzichte van de eerste ondervragingen. Verder werd ook vastgesteld dat de verschillen tussen de beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde ondernemingen niet erg groot zijn, wat de kennis van XBRL betreft. Slechts 2 % van de ondervraagden is actief met XBRL bezig, terwijl 7 % antwoordde dat ze nog aan het besluiten waren om al dan niet in de XBRL-standaard te stappen (DEKEYSER e.a., 2006, 6). Er is dus nog een lange weg te gaan voordat XBRL in het Belgische bedrijfsleven gekend is en zal worden toegepast.

7. Besluit

XBRL maakt rapporteringsprocessen beter, goedkoper en sneller. Het wordt mogelijk om automatisch, zonder manuele tussenkomst, betrouwbare en precieze informatie te halen uit allerlei soorten businessrapporten. XBRL zal de

tijd, nodig om informatie te zoeken en opnieuw in te geven, verminderen en de tijd, beschikbaar voor analyse van deze gegevens, verhogen. We kunnen dus zeker zeggen dat de invoering van XBRL voordelen oplevert. Om optimaal van de voordelen van XBRL te kunnen genieten, is het aan te raden eveneens XBRL-GL te gebruiken.

De grote vraag is echter of de invoering van XBRL succesvol zal zijn. De kans op succes is erg groot. De evolutie van het internet overtrof wereldwijd ieders verwachtingen. XBRL kan dezelfde evolutie doormaken want het is op XML gebaseerd en XML is reeds wereldwijd verspreid. XBRL is ook de enige standaard voor businessrapportering op dit moment zodat iedereen XBRL zal moeten gebruiken want er is geen alternatief.

Natuurlijk kan de invoering van XBRL alleen succesvol zijn indien men rekening houdt met de aangehaalde problemen. Deze zwakke punten moeten worden opgelost om van XBRL een succes te maken. Met het gebrek aan een

programma om financiële analyse toe te passen, gaat het de goede kant uit. Hitachi, Edgar Online en Metapraxis zijn er al mee bezig en de andere softwarefirma's zullen hun voorbeeld snel volgen zodra XBRL meer verspreid raakt en de vraag naar software voor de financiële analyse van XBRL-documenten stijgt.

Aan het renderingsprobleem is nog meer werk. De meeste voorstanders van XBRL houden met dit probleem nog geen rekening. Ze argumenteren voor de invoering van XBRL omdat het een machineleesbaar-formaat is, waardoor financiële rapporten zonder manuele tussenkomst kunnen worden getransfereerd. Ondertussen vergeten ze dat de mensen een machineleesbaar document niet kunnen lezen en dat er daar dus een oplossing voor moet worden voorzien wanneer XBRL wordt ingevoerd. De «SNAP XBRL presenter» en «XBRL View Software» zijn een goed begin, maar de invoering van XBRL kan pas echt slagen als er meer en betere software volgt. «Dragon View» daarentegen is de volgende stap naar software met meer mogelijkheden. Dit programma, dat recent werd uitgebracht, toont aan dat er aan het probleem wordt gewerkt en dat het na verloop van tijd opgelost zal zijn.

De komst van nieuwe software om deze problemen op te lossen is echter afhankelijk van de vraag ernaar. Hoe meer gebruikers van XBRL er zullen zijn, hoe meer software de firma's zullen leveren. De gebruikers daarentegen zullen meer gebruikmaken van XBRL wanneer er meer software voor hen is zodat ze de technische kennis van XBRL niet langer nodig hebben. Dit brengt ons in een cirkel die de evolutie van XBRL kan remmen doordat beide partijen wachten op de andere om XBRL te gaan gebruiken.

Gelukkig wordt deze cirkel verbroken door de regulatoren die XBRL verplicht willen maken als rapporteringsformaat. In België gebeurt dit door de Nationale Bank van België die de neerlegging van de jaarrekening vanaf 1 april 2007 in XBRL gaat verplichten (zie 6.2.1). Hierdoor zullen de ondernemingen XBRL gaan gebruiken en gaan de software-firma's meer software ontwerpen.

Het probleem hierbij is de slechte kennis van XBRL in het Belgische bedrijfsleven (zie 6.3). De ondernemingen moeten beter geïnformeerd worden over de mogelijkheden van XBRL zodat ze XBRL niet enkel gaan gebruiken voor de neerlegging van de jaarrekening wanneer ze ertoe verplicht zijn, maar ook voor hun hele rapporteringsproces. Als dit kan worden bereikt, is XBRL niet meer te stoppen.

Het laatste en belangrijkste zwakke punt van XBRL dat een succesvolle invoering kan verhinderen, is het gebrek aan betrouwbaarheid van de instance-documenten. De financiële staten die momenteel in XBRL-formaat worden neergelegd in het «Voluntary Filing Program» van de SEC, zijn niet gecontroleerd. Verschillende mensen denken dat informatie correct is omdat die op het internet staat. Dit telt echter niet in het bedrijfsleven waar belangrijke beslissingen worden genomen op basis van de informatie uit de financiële staten en zekerheid nodig is over de betrouwbaarheid van de gegevens. XBRL International heeft hier-

voor een werkgroep opgericht die richtlijnen voor de bedrijfsrevisoren moet opstellen. Met deze richtlijnen zullen de bedrijfsrevisoren weten waar ze een opinie over geven. Eens dit bepaald is, zal de informatie uit de XBRL-instance-documenten betrouwbaar zijn door het oordeel dat de bedrijfsrevisoren erover hebben gegeven.

Ik geloof dat XBRL een succes kan worden. De nodige stappen om alle zwakke punten van XBRL op te lossen, zijn gezet. Het wordt echter nog even afwachten op de richtlijnen voor de bedrijfsrevisoren die de betrouwbaarheid van XBRL-instance-documenten zullen bepalen. Deze zouden er moeten zijn voordat de neerlegging van de jaarrekening in XBRL verplicht wordt zodat ik verwacht dat XBRL in 2007 succesvol zal zijn ingevoerd.

Bronnenlijst

1. Boeken

- BERGERON, B., *Essentials of XBRL, Financial Reporting in the 21st Century*, Hoboken, New Jersey, John Wiley & sons, 2003.
- CODLING, S., *Benchmarking*, Hampshire, Gower, 1998.
- SIAU, C. en MERCKEN, R., *Boekhouding en financiële rapportering*, boek 1, met bespreking van de IAS/IFRS-normen, Antwerpen/Apeldoorn, Garant, 2005, 3de herziene druk, 2 vol.
- TITRES, G., *Electronic filing and reporting, Emerging technologies and their implications*, Toronto, The Canadian Institute of Chartered Accountants, 2005.

2. Tijdschriftartikels

- CODERRE, D., «Are You Ready For XBRL?», *The Internal Auditor* 15 september 2004, <http://www.theiia.org>, online.
- GARBELOLOTTO, G. en HANNON, N., «Why XBRL is a «Business» Reporting Language», *Strategic Finance* 13 oktober 2005, 5, <http://www.strategicfinancemag.com>, online.
- HASEGAWA, M., e.a. (2004), Breathing New Life into Old Systems, *Strategic Finance* 15 oktober 2005, 3, <http://www.strategicfinancemag.com>, online.
- KEMME, D., «XBRL en IFRS: te veel van het goede?», *Banking & Finance* 9 januari 2006, online.
- POELS, G., «E-reporting met de eXtensible Business Reporting language», *Accountancy & Bedrijfskunde* 2004, 2, 4, 18-24.
- STRAND, C., e.a., «The XBRL Potential», *Strategic Finance* 2001, 82, 12, 58-63.
- VAN HILVOORDE, M. en STEENMIJER, C., «Implicaties XBRL voor de banken», *Banking & Finance* 9 januari 2006, 8-10.
- VERHOEF, C., «Tijd rijp voor IT-portfoliomanagement», *Inzake* 27 mei 2004, 96-99.
- VONK, R., «XBRL breekt nu echt door», *Controlling* 8 augustus 2004, 7, 48-52.

3. Papers

- COFFIN, Z. (2001), *The top ten effects of XBRL: The future of internet reporting*, <http://forum.europa.eu.int>, 9 maart 2006, online.
- DEKEYSER, e.a., *Awarenessonderzoek en communicatie over XBRL*, <http://www.nbb.be>, 17 maart 2006.
- HAMSCHER, W. (2002), *XBRL and its Adjacent XML Languages: An Overview*, XBRL International, www.xbrl.org, 19 oktober 2005, online.
- HOFFMAN, C., e.a. (2005), *Business Case for XBRL*, UBMATRIX, www.xbrl.org, 23 oktober 2005, online.
- UBMATRIX (2004), *XBRL Solutions Enable Basel II Compliance*, <http://www.ubmatrix.com>, 17 april 2006, online.
- XBRL INTERNATIONAL (2001), «XBRL for General Ledger (XBRL GL), descriptive document», <http://www.xbrl.org>, 17 oktober 2005.

4. Niet-officiële publicaties

- ADAMS, G., *Question about I-Matrix*, e-mail, 2005.
- COHEN E. en KUIPERS, B., *XBRL Belgium Training Day*, PricewaterhouseCoopers, cursus, 2005.
- GREENER, A., *Summary of XBRL GL discussion*, e-mail, 2004.
- HAMSCHER, W., e.a., *XBRL for banking regulation*, powerpoint, 25 april, online.
- HOEKSTRA, D., *Europese bank supervisors onthullen plannen voor digitaal rapporteren*, e-mail, 1 juli 2005.
- LENAERT, A., e.a., *Optimalisatie van IAS/IFRS-implementatie door eXtensible Business Reporting Language (XBRL)*, Brussel, Nationale Bank van België, interne nota, 2003.
- NATIONALE BANK VAN BELGIË, *Presentatie van de befr-pfs-ci-2006-01-01 taxonomie*, <http://www.nbb.be>, 17 maart 2006.
- SEDDON, B., *Office Tool for XBRL Prototype*, e-mail, 17 oktober 2005.

5. Websites

- CLOUSOFT (2005), *Welcome to the world of XBRL*, <http://www.clousoft.com>, 20 april 2006, online.
- COLETTI, M., *The TaXoBeetle: Extracting and tagging XBRL-GL instances*, <http://taxobeetle.sourceforge.net>, 22 februari 2005, online.
- COLGREN, D., *EDGAR Online to be the First U.S. Provider of Chinese Company Financial Data in XBRL*, <http://www.edgar-online.com>, 14 april 2006.
- ECCBSO e.a., *Instance Documents Ratio Analyzer*, <http://www.xbrl-ifs.org>, 13 april 2006, online.
- EDGAR ONLINE, *Clarity for Business Analysis*, <http://www.edgar-online.com>, 10 juni 2005, online.
- HITACHI (2004), *Corporate Accounting Reengineering Case Study*, <http://www.hitachi.us>, 24 februari 2006, online.
- HITACHI, *Hitachi Unveils TMLink XBRL Tool*, <http://www.hitachi.us>, 14 september 2005, online.

- LIZATEC e.a., *XBRL Misvattingen*, <http://www.lizatec.com>, 1 juni 2005, online.
- METAPRAXIS (2003), *Empower 2000 – Performance Visualisation Edition, Version 6.0 Release Document*, <http://www.metapraxis.com>, 3 september 2005, online.
- METAPRAXIS (2005), *Predictive Performance Visualisation: Adding value to your investment in Hyperion™ Software*, <http://www.metapraxis.com>, 15 april 2006, online.
- NATIONALE BANK VAN BELGIË, *Oprichting en doelstellingen*, <http://www.nbb.be>, 20 mei 2005, online.
- RIVET SOFTWARE (2004-2006), *XBRL Made Simple with Full Integration to Microsoft Office Dragontag*, <http://www.rivetsoftware.com>, 20 mei 2005, online.
- RIVET SOFTWARE, *The Free XBRL Viewer Dragonview*, <http://www.rivetsoftware.com>, 20 april 2006, online.
- SCHNEIDER, I. (2002), *XBRL: Standard Bearer of Financial Reporting*, <http://www.banktech.com>, 25 april 2006, online.
- SPOLSKY, J. (2000), *Pijnloze Functionele Specificaties*, <http://www.dutch.joelonsoftware.com>, 20 februari 2006, online.
- TAN, S. (2005), *Spreadsheet Nightmare*, <http://cio-asia.com>, 10 maart 2006, online.
- TEMPLATE SOFTWARE, e.a., *The SNAP XBRL Product Line*, 1 juni 2005, online.
- XBRL INTERNATIONAL, *XBRL International Progress Report - October 2005, Transforming Business Reporting*, www.xbrl.org, 27 oktober 2005, online.

6. Verklarende woordenboeken

- WEBOPEDIA, e.a., *Online Computer Dictionary for Computer and Internet Terms and Definitions*, <http://www.webopedia.com>, 21 februari 2006, online.

7. Mondelinge bronnen

- FOUCHER, D., *Interview*, 30 maart 2006.

Voetnoten

1. Deze publicatie is een herwerkte tekst van de thesis «Internetverslaggeving met de Extensible Business Reporting Language». Promotor: Prof. dr. C. Siau, hoogleraar accountancy, Departement Handelswetenschappen, VLEKHO, voorzitter van de Vakgroep Accountancy/fiscaliteit.
2. Volgens Spolsky kan men onder een *technische specificatie* de beschrijving van de interne implementatie van een programma verstaan. De «spec» beschrijft datastructuren, relationele databasemodellen, keuze van programmeertalen, tools en algoritmes met als belangrijkste doel het programma te ontwerpen voor men begint code te schrijven (SPOLSKY, 2000).
3. Een *add-in* kan een onderdeel zijn dat aan een computer wordt toegevoegd om zijn mogelijkheden te verbeteren of kan een softwareprogramma zijn dat de

- mogelijkheden van een groter programma uitbreidt (WEBOPEDIA, e.a.).
4. Dit kan maandelijks, ieder kwartaal of jaarlijks zijn, afhankelijk van het aantal verrichtingen dat in het journaal worden opgenomen.
 5. Deze rekeningen worden ook wel het grootboek genoemd. Deze term dateert uit de tijd toen al de rekeningen in een register werden bewaard. Door gebruik van computergestuurde registratietechnieken werd dit register vervangen door computerlijsten.
 6. De proefbalans is een samenvatting van alle rekeningen waarin voor iedere rekening het debettotaal en het credittotaal zijn opgenomen. De saldibalans daarentegen geeft enkel het saldo (debet of credit) van de rekeningen weer.
 7. Onder een interface voor softwareprogramma's kan men de talen en de codes verstaan die de toepassingen gebruiken om met elkaar te communiceren (WEBOPEDIA, e.a.).
 8. In dit voorbeeld kan de moederonderneming eenieder van de vier ondernemingen zijn; dit is uit figuur 5 niet af te leiden.
 9. Benchmarking is de krachtigste techniek om concurrentievoordelen te bekomen en te behouden. Het doel is een betere performantie te behalen dan de concurrentie. Dit doel kan worden bereikt door de onderneming te vergelijken met andere ondernemingen in dezelfde sector (CODLING, 1998, 3-10).
 10. <http://www.xbrl-ifs.org/eccbso/idra-analyzer>
 11. Een lijst met de software die hiervoor kan worden gebruikt, kan men vinden op <http://www.xbrl.org/tech-index>.
 12. De taxonomie editor kan men downloaden op de website van Fujitsu: <http://software.fujitsu.com/en/inter-stage-xwand/activity/xbrltools/xbrltaxedit.html>.
 13. Een testversie van Dragon Tag kan men downloaden op: <http://www.rivetsoftware.com/content/index.cfm?fuseaction=showContent&contentID=60&navID=60>.
 14. Meer informatie over Edgar Online kan men vinden op de website: <http://www.edgar-online.com>.
 15. Het renderen van een instance-document is dit document weergeven in een leesbare versie.
 16. <http://www.clousoft.com/english/xbrlview.html>
 17. De website van XBRL België kan men vinden op <http://www.xbrl.be>. Deze site wordt gehost door de Nationale Bank van België. Hosten is het voorzien van infrastructuur voor een computerdienst voor een derde partij (WEBOPEDIA, e.a.). In dit geval wordt er voorzien in een website voor XBRL België.
 18. Het «Protocol voor de neerlegging op informatiedrager van jaarrekeningen van ondernemingen» bepaalt de structuur van de bestanden die worden neergelegd bij de Balanscentrale. De meest recente versie, die van toepassing is voor de neerlegging op diskette of via internet vanaf 1 mei 2005, kan men vinden op http://www.bnb.be/pub/03_00_00_00_00/03_04_00_00_00/03_04_01_00_00/03_04_01_01_00/03_04_01_01_01.htm?l=nl&t=ho.
 19. Het nieuwe, vereenvoudigde model van de jaarrekening, zowel het volledig als het verkort schema, kan worden gevonden op de website van de NBB (<http://www.nbb.be>) onder XBRL > taxonomie > model van de jaarrekening. De Belgische taxonomie kan daar eveneens worden gedownload, samen met enkele voorbeelden van jaarrekeningen.
 20. Het schema A is het schema dat de Europese banken moeten volgen om te rapporteren aan hun toezichthouders.

De organisatie en werking van auditcomités in Belgische beursgenoteerde ondernemingen

SAMMY HOFMANS en TOM VAN CANEGHEM¹

1. Inleiding

«Corporate Governance develops at the speed of light» (VAN DER ELST, 2006).

De boekhoudschandalen uit het recente verleden hebben het debat rond corporate governance inderdaad nieuw leven ingeblazen en hebben over de hele wereld aanleiding gegeven tot tal van initiatieven (b.v. de Sarbanes-Oxley Act in de Verenigde Staten) om het vertrouwen van stakeholders in de door de ondernemingen gerapporteerde gegevens te herstellen. Belangrijk is dat al deze initiatieven het belang erkennen van het auditcomité als een formeel toezichtorgaan. Wetenschappelijk onderzoek (zie b.v. KLEIN, 2002; ABBOTT, PARKER en PETERS, 2004; SONG en WINDRAM, 2004; MANGENA en PIKE, 2005; AUDIT COMMITTEE INSTITUTE, 2006; CHAU en LEUNG, 2006) heeft immers aangetoond dat auditcomités een gunstige invloed hebben op de kwaliteit van financiële rapportering en de onafhankelijkheid van de externe auditor. In een vorig artikel (BREESCH, 2006) werd reeds een stand van zaken gegeven met betrekking tot het Belgische regulerende kader inzake auditcomités. In het desbetreffende artikel werd aangegeven dat het vrij beperkte wetgevende kader inzake auditcomités wordt gecompenseerd door het ruime normatieve kader dat wordt aangereikt door de Belgische Corporate Governance-Code. Deze code, ook Code Lippens genaamd, is sinds 1 januari 2005 van kracht voor alle Belgische beursgenoteerde ondernemingen. Het is belangrijk op te merken dat de code niet wettelijk afdwingbaar is, maar dat ze naar analogie van initiatieven in tal van andere landen (b.v. het Verenigd Koninkrijk) gebaseerd is op het zogenaamde *comply or explain* (pas toe of leg uit)-principe. De bedoeling van huidige bijdrage is, op basis van resultaten van een enquête, de organisatie en werking van auditcomités in Belgische beursgenoteerde ondernemingen te schetsen. Tevens wordt nagegaan in welke mate de organisatie en werking van auditcomités in overeenstemming zijn met de Belgische Corporate Governance-Code. Omwille van het feit dat Breesch (2006) de Belgische regulering inzake auditcomités reeds uitvoerig uit de doeken deed in een vorig nummer, gaan we er in dit artikel niet dieper op in en beperken we ons tot die zaken die relevant zijn voor de bespreking van de resultaten van ons onderzoek.

2. Onderzoeksmethode

2.1. Steekproefsamenstelling

Aan de hand van de website van Euronext (www.euronext.com) werden alle Belgische ondernemingen geïdentificeerd die genoteerd zijn op Euronext Brussel (de website werd op 17 juli 2006 geconsulteerd). In totaal waren er 120 ondernemingen die aan deze voorwaarden voldeden.

Vervolgens werden deze ondernemingen telefonisch gecontacteerd met de vraag of we iemand zouden kunnen spreken die ofwel zelf lid is van het auditcomité, ofwel in regelmatig contact staat met het auditcomité (b.v. CFO, CEO, interne auditor of secretaris van het auditcomité). Aan deze persoon vroegen we of hij/zij bereid was mee te werken aan een onderzoek naar de organisatie en werking van auditcomités door het invullen van een vragenlijst. Indien ze ermee instemden om mee te werken, werd hun een exemplaar van de vragenlijst toegestuurd (de vragenlijsten werden per e-mail doorgestuurd). Er werd een periode van twee weken voorzien om ons de vragenlijst ingevuld terug te bezorgen. Indien we na twee weken nog geen antwoord hadden gekregen, werd de onderneming opnieuw gecontacteerd met de boodschap dat het nog steeds mogelijk was om aan het onderzoek deel te nemen.

40 ondernemingen hebben uiteindelijk de enquête ingevuld teruggestuurd, wat resulteert in een responsgraad van 33,33 %. Daar we de respondenten hebben beloofd de gegevens vertrouwelijk te verwerken, hebben we geen lijst met de ondernemingen uit de steekproef toegevoegd.

Tabel 1 geeft een uitsplitsing van de ondernemingen per sector en dit voor zowel de steekproef als voor de 120 ondernemingen waarvan we vertrokken zijn. We hebben hier gebruikgemaakt van de door Euronext gehanteerde sectorindeling (cf. www.euronext.com). Op basis van Tabel 1 kunnen we besluiten dat de samenstelling van onze steekproef qua sector representatief is voor de volledige set van de op Euronext Brussel genoteerde Belgische ondernemingen.

Tabel 1: samenstelling steekproef volgens sector

	Steekproef		Euronext
	Frequentie	%	%
Basic materials	3	7,50	5,55
Consumer goods	6	15,00	14,82
Consumer services	4	10,00	12,96
Financials	10	25,00	23,15
Health care	3	7,50	6,48
Industrials	9	22,50	23,15
Technology	3	7,50	9,26
Telecommunications	1	2,50	1,85
Utilities	1	2,50	2,78
Totaal	40	100,00	100,00

Op basis van een analyse van de ondernemingsgrootte (d.i. op basis van de totale activa) blijkt wel dat het voornamelijk grote ondernemingen zijn die aan de enquête hebben meegewerkt. Het gemiddelde totaalactief voor de respondenten bedroeg 36,556 miljoen EUR (mediaan 446 miljoen EUR) tegenover 16,695 miljoen EUR (mediaan

241 miljoen EUR) voor alle Belgische ondernemingen die genoteerd zijn op Euronext Brussel.

2.2. Vragenlijst

Zoals reeds werd aangehaald, onderzoeken we de organisatie en werking van auditcomités bij Belgische beursgenoteerde ondernemingen door middel van een enquête. Een overzicht van de vragen die in de enquête werden opgenomen en de bekomen antwoorden, zijn terug te vinden in bijlage. Bij de bespreking van de resultaten zullen we steeds verwijzen naar deze bijlage. De definitieve versie van de vragenlijst werd opgesteld in overleg met het Audit Committee Institute (ACI). Een aantal vragen werd overgenomen uit de vragenlijst die terug te vinden is op de website van het ACI (en die door hen werd gebruikt in het kader van een internationaal onderzoek naar de organisatie en werking van auditcomités).

3. Resultaten

3.1. Inrichting auditcomité

Zoals reeds werd aangegeven, voorziet de Code Lippens, die sinds 1 januari 2005 van kracht is voor alle beursgenoteerde ondernemingen, in de oprichting van een auditcomité (bepaling 5.2). Daar de code gebaseerd is op het «comply or explain»-principe, kunnen ondernemingen van deze bepaling afzien indien ze dit verantwoorden in het corporate governance-hoofdstuk van hun jaarverslag.

Zeven ondernemingen uit onze steekproef (17,5 %) geven aan tot op heden geen auditcomité te hebben opgericht (zie bijl., vraag 1). Voor deze ondernemingen hebben we vervolgens het jaarverslag voor het boekjaar 2005 opgezocht op de website van de onderneming teneinde na te gaan of ze deze afwijking van de code vermelden en verantwoorden in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag. Voor vijf van de zeven ondernemingen werd het jaarverslag teruggevonden. Alle ondernemingen vermelden duidelijk dat ze niet aan deze bepaling van de code voldoen. Drie ondernemingen geven aan dat het auditcomité in oprichting is of dat het auditcomité binnen onafzienbare tijd zal worden opgericht. Eén onderneming geeft aan dat ze de mogelijkheid onderzoekt om in de toekomst een auditcomité op te richten, maar verantwoordt eigenlijk niet waarom er tot op heden geen auditcomité werd opgericht. De laatste onderneming stelt dat het gelet op haar aard en omvang niet mogelijk is een auditcomité op te richten en tracht haar afwijking van de code dus wel te motiveren.

Uit een verdere analyse van de resultaten blijkt dat het voornamelijk niet-indexgebonden ondernemingen (vier ondernemingen) en Bel-Small-ondernemingen (twee ondernemingen) zijn die niet over een auditcomité beschikken. Het is wel opmerkelijk dat één Bel 20-onderneming niet over een auditcomité beschikt, maar bij deze onderneming is het auditcomité wel in oprichting.

3.2. Samenstelling van het auditcomité

Bij het merendeel van de ondernemingen (60,61 %) telt het auditcomité drie leden (zie bijl., vraag 2), wat in de code ook als minimum wordt aangehaald (bepaling 5.5). Eén onderneming uit de steekproef heeft een auditcomité dat slechts twee leden telt en voldoet bijgevolg niet aan het minimumaantal leden dat in de code wordt vooropgesteld. Deze onderneming vermeldt en verantwoordt de afwijking van de code in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag. Volgende argumenten worden aangehaald om deze afwijking te motiveren: effectiviteit, administratieve eenvoud en het kostenplaatje. Het grootste auditcomité uit de steekproef telt 6 leden.

Hoewel de code stelt dat de meerderheid van de leden van het auditcomité onafhankelijk moet zijn (bepaling 5.2/1), blijkt uit de resultaten van onze enquête dat zeven ondernemingen (21,21 %) niet aan deze bepaling voldoen. Vier auditcomités bestaan slechts voor de helft uit onafhankelijke leden en voor de overige drie ondernemingen is dat zelfs niet het geval (minder dan de helft onafhankelijke leden). Zes ondernemingen motiveren deze afwijking in het corporate governance-hoofdstuk van hun jaarverslag. In de meeste gevallen wordt geargumenteed dat deze afwijking noodzakelijk was om te komen tot een evenwichtige samenstelling van het auditcomité. Eén onderneming geeft geen enkele verantwoording voor deze afwijking van de code. Verder is het nuttig op te merken dat bij twee ondernemingen (6,06 %) ook één of meer uitvoerende bestuurders deel uitmaken van het auditcomité (zie bijl., vraag 5), hoewel de code aangeeft dat het auditcomité alleen uit niet-uitvoerende bestuurders mag zijn samengesteld (bepaling 5.2/1). In beide ondernemingen zetelt de CEO in het auditcomité en in één van deze ondernemingen is dit tevens het geval voor de CFO. Beide ondernemingen geven aan dat dit voor het volgende boekjaar niet langer het geval zal zijn.

De Raad van Bestuur van de onderneming dient er volgens de code voor te zorgen dat het auditcomité beschikt over relevante deskundigheid, vooral in financiële aangelegenheden, opdat het zijn rol effectief zou kunnen vervullen (bepaling 5.2/1). Het ACI is hierover concreter en stelt dat minstens één lid van het auditcomité financieel expert dient te zijn (ACI, 2005, 23) en uit de enquête blijkt dat elk auditcomité minstens één financieel expert telt (zie bijl., vraag 6). Verder is het nuttig op te merken dat van het gemiddeld aantal leden van het auditcomité (3,48 leden), er gemiddeld 2,32 leden als financieel expert worden aangeduid. Op basis van voornoemde bevindingen lijkt het ons logisch te concluderen dat alle auditcomités uit de steekproef aan deze bepaling van de code voldoen.

Verder vermeldt de code in een van haar richtlijnen (richtlijn 4.9) dat nieuwe leden van het auditcomité een gepaste vorming moeten krijgen opdat ze zich met kennis van zaken van hun taken zouden kunnen kwijten. De enquête geeft aan dat het merendeel van de ondernemingen deze richtlijn niet volgt. Een minderheid van de ondernemingen (33,33 %) geeft de leden van het auditcomité vorming over haar activiteiten (zie bijl., vraag 8). Een nog kleinere minder-

heid (11,54 %) voorziet in een vorming over financiële materies voor niet-financiële experts die deel uitmaken van het auditcomité (zie bijl., vraag 7). Het is wel belangrijk op te merken dat in de code wordt gesteld dat bepalingen van de code worden aangevuld met richtlijnen, die als leidraad kunnen dienen bij de toepassing van de code. Er is bijgevolg geen verplichting om deze richtlijnen na te leven of een eventuele niet-naleving te verantwoorden.

3.3. Vergaderingen van het auditcomité

Gemiddeld komen de auditcomités van de ondernemingen uit de steekproef 3,93 keer per jaar samen. De Corporate Governance-Code bepaalt dat het auditcomité minstens driemaal per jaar dient te vergaderen (bepaling 5.2/19). Hoewel de ondernemingen uit de steekproef gemiddeld gesproken aan deze bepaling voldoen, zijn er toch drie ondernemingen die slechts tweemaal per jaar vergaderen (zie bijl., vraag 12). Twee ondernemingen vermelden deze afwijking van de code wel in het corporate governance-hoofdstuk van hun jaarverslag, maar geven hierover geen verantwoording. De derde onderneming vermeldt zelfs de afwijking niet.

Gemiddeld bedraagt de aanwezigheidsgraad van de leden 94,64 % (zie bijl., vraag 19). Bij het merendeel van de ondernemingen (57,14 %) bedraagt de aanwezigheidsgraad 100 %. Zowel de interne auditor als de externe auditor waren gemiddeld drie keer aanwezig op de vergaderingen van het auditcomité. De Corporate Governance-Code bepaalt dat het auditcomité minstens tweemaal per jaar dient samen te komen met de interne en externe auditor (bepaling 5.2/20). Vier (drie) ondernemingen kwamen slechts één maal samen met de interne (externe) auditor (zie bijl., vraag 14). Geen van deze ondernemingen vermeldt of verantwoordt deze afwijking in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag. Verder is het interessant op te merken dat de interne (externe) auditor gemiddeld op 73,97 % (82,78 %) van de door het auditcomité gehouden vergaderingen aanwezig was. Bij maar liefst tien ondernemingen (47,62 %) (op negentien ondernemingen (65,52 %)) was de interne (externe) auditor aanwezig op alle vergaderingen van het auditcomité.

Verder blijkt uit het onderzoek dat bij het merendeel van de ondernemingen (93,55 %) het management aanwezig was op alle vergaderingen van het auditcomité (zie bijl., vraag 14). Bij drie ondernemingen (9,38 %) hoeft het management zelfs geen expliciete uitnodiging te krijgen om de vergaderingen van het auditcomité bij te wonen (zie bijl., vraag 16). De resultaten van de enquête geven dus duidelijk aan dat er gehoor wordt gegeven aan de mogelijkheid om de leden van het management uit te nodigen op de vergaderingen van het auditcomité (bepaling 5.2/21). Het is evenwel belangrijk aan te stippen dat de code aangeeft dat het auditcomité over de mogelijkheid moet beschikken om relevante personen te spreken zonder dat daarbij iemand van het uitvoerend management aanwezig is (bepaling 5.2/21), dit om een vrije en ongeremde bespreking van de leden van het management niet in de weg te staan. Het feit dat bij een beperkt aantal ondernemingen het management

gaderingen van het auditcomité, is in dit opzicht mogelijk wel een probleem. De resultaten van onze enquête geven echter aan dat het management over het algemeen geen dominante rol speelt op de vergaderingen van het auditcomité, maar eerder een actieve en constructieve houding aanneemt (zie bijl., vraag 17).

De code voorziet voor het auditcomité in de mogelijkheid om externe experts uit te nodigen op zijn vergaderingen (bepaling 5.6) (d.i. met het oog op het bekomen van extern professioneel advies). Uit de resultaten van onze enquête blijkt dat 6 auditcomités (23,08 %) gebruik hebben gemaakt van deze mogelijkheid (zie bijl., vraag 15). In de meeste gevallen ging het om een juridische en/of fiscale expert.

3.4. Taken van het auditcomité

Het auditcomité dient de Raad van Bestuur bij te staan bij het vervullen van haar toezichtopdracht met het oog op een controle in de ruimste betekenis van het woord (bepaling 5.2). Het is de Raad van Bestuur die de rol van het auditcomité bepaalt (bepaling 5.2/2) en dus ook taken aan het auditcomité toewijst. De code beoogt hier voornamelijk het toezicht op (1) de financiële informatieverstrekking; (2) het systeem van interne controle en risicobeheer; en (3) het interne en externe auditproces. Dit impliceert geenszins dat er geen andere taken aan het auditcomité kunnen worden toegewezen. Uit de resultaten van de enquête blijkt dat voornoemde zaken bij de meeste ondernemingen dan ook integraal deel uitmaken van het takenpakket van het auditcomité (zie bijl., vraag 21). Het bijstaan van de Raad van Bestuur in zijn toezicht op de financiële rapportering werd aan 31 (96,88 %) auditcomités toevertrouwd. 27 (84,38 %) auditcomités dienen de Raad van Bestuur bij te staan in zijn toezicht op het systeem van interne controle en risicomanagement. Het bijstaan van de Raad van Bestuur in zijn toezicht op het interne en externe auditproces werd aan respectievelijk 25 (78,13 %) en 27 (84,38 %) van de auditcomités toevertrouwd. Bovendien werden er, naast voormelde taken, ook andere taken toevertrouwd aan zeven (21,88 %) auditcomités. Het betreft hier voornamelijk het toezicht op de compliance-functie.

Uit een interview met vijf respondenten blijkt dat leden van het auditcomité de financiële informatie van de onderneming niet zelf onderzoeken. Ze maken hun beoordeling voornamelijk op basis van de bevindingen en commentaren van de externe auditor (en in sommige gevallen de interne auditor). Na alle partijen (incl. management) gehoord te hebben, beslist het auditcomité om de financiële staten al dan niet goed te keuren en dit advies wordt dan ook gecommuniceerd aan de Raad van Bestuur. Een gelijkaardige werkwijze wordt gehanteerd voor de beoordeling van het systeem van interne controle en het risicomanagement binnen de onderneming. Teneinde hierover een oordeel te vellen, maakt het auditcomité gebruik van gesynthetiseerde informatie die wordt verschaft door de interne auditor. Bij ondernemingen die niet over een interne auditfunctie beschikken, gebeurt deze evaluatie hoofdzakelijk op basis van rapportering door de externe auditor.

Bij een derde van de ondernemingen uit de steekproef heeft het auditcomité de meeste invloed op de benoeming, de verloning en het ontslag van de interne auditor (zie bijl., vraag 27). Bij het merendeel van de ondernemingen is het nog steeds het management dat het zwaarst doorweegt op deze beslissingen. Toch is het belangrijk op te merken dat het grootste deel van de respondenten (60,87 %) er wel van overtuigd is dat de interne auditor problemen met betrekking tot het management onmiddellijk zal melden aan het auditcomité (zie bijl., vraag 26). Een grote meerderheid van de respondenten (82,61 %) beoordeelt het auditcomité als effectief in het bewaken van de onafhankelijkheid van de interne auditor (zie bijl., vraag 25).

Bij de helft van de ondernemingen (50,00 %) heeft het auditcomité de meeste invloed op de benoeming, de verloning en het ontslag van de externe auditor (zie bijl., vraag 27). Bij de andere ondernemingen is het voornamelijk de CFO (26,92 %) die hierop de meeste invloed heeft. Bij de meeste ondernemingen (77,42 %) wordt het auditcomité als effectief beoordeeld in het bewaken van de onafhankelijkheid van de externe auditor (zie bijl., vraag 28). De Corporate Governance-Code bepaalt dat ondernemingen een formele procedure dienen in te richten voor het goedkeuren van niet-auditdiensten (bepaling 5.2/15). Ongeveer de helft van de ondernemingen (54,84 %) leeft deze bepaling na (zie bijl., vraag 29). Ondernemingen die geen formele procedure hebben opgezet (45,16 %), blijken deze afwijking van de code niet te verantwoorden in het corporate governance-hoofdstuk van hun jaarverslag.

De code bepaalt dat het auditcomité regelingen dient te treffen opdat de personeelsleden van de onderneming confidentieel hun ongerustheid zouden kunnen uiten over eventuele onregelmatigheden (d.i. het opzetten van een klokkenluidersprocedure) (bepaling 5.2/9). Uit de resultaten van onze enquête blijkt dat het merendeel van de ondernemingen (68,75 %) niet aan deze bepaling van de code voldoet, daar ze tot op heden geen formele procedure op poten hebben gezet (zie bijl., vraag 22) en deze afwijking van de code niet verantwoorden in het corporate governance-hoofdstuk van hun jaarverslag.

3.5. Evaluatie van het auditcomité

Hoewel de code bepaalt dat het auditcomité zijn eigen doeltreffendheid jaarlijks dient te evalueren (bepaling 5.2/19), blijkt uit de resultaten van onze enquête dat een periodieke evaluatie van het auditcomité bij ongeveer een vierde van de ondernemingen (24,24 %) niet gebeurt (zie bijl., vraag 31). Verder blijkt dat deze evaluatie bij de meeste ondernemingen (63,64 %) door de Raad van Bestuur en slechts in een zeer beperkt aantal gevallen (9,09 %) door het auditcomité zelf geschiedt. Ten slotte is het interessant op te merken dat bij drie ondernemingen het auditcomité wordt geëvalueerd door meer dan een orgaan. Opmerkelijk is dat ondanks het grote aantal afwijkingen van de code, opnieuw geen verantwoordingen terug te vinden zijn in het corporate governance-hoofdstuk van de respectievelijke jaarverslagen.

3.6. Werkingsmiddelen van het auditcomité

Zoals eerder besproken, bepaalt de code dat het auditcomité over de mogelijkheid moet beschikken om op kosten van de onderneming extern professioneel advies in te winnen (bepaling 5.6). Belangrijk is dat dit in praktijk alleen mogelijk zal zijn als het auditcomité over voldoende werkmiddelen beschikt. Uit de resultaten van onze enquête blijkt dat het merendeel van de respondenten van oordeel is dat het auditcomité werkelijk over voldoende middelen beschikt (zie bijl., vraag 33). Slechts in een uitzonderlijk geval wordt geoordeeld dat het auditcomité niet over voldoende werkmiddelen beschikt.

4. Besluit

In deze bijdrage werd aan de hand van resultaten van een enquête getracht een beeld te geven van de organisatie en werking van auditcomités bij Belgische beursgenoteerde ondernemingen. Tevens werd nagegaan in welke mate de organisatie en werking van auditcomités in overeenstemming zijn met de Belgische Corporate Governance-Code, die sinds 1 januari 2005 van kracht is voor alle Belgische beursgenoteerde ondernemingen. Onze initiële steekproef bestond uit alle Belgische ondernemingen die genoteerd zijn op Euronext Brussel. Aan de hand van de website van Euronext werden er 120 ondernemingen geïdentificeerd die aan deze voorwaarde voldeden, waarvan er 40 bereid werden gevonden mee te werken aan onze enquête (wat resulteert in een responsgraad van 33,33 %).

De bevindingen van de enquête geven aan dat de meeste ondernemingen (82,5 %) inmiddels een auditcomité hebben opgericht. De meeste ondernemingen die nog niet over een auditcomité beschikken, geven in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag aan dat ze de intentie hebben er in de nabije toekomst één op te richten of althans bezig zijn met het onderzoeken van de mogelijkheid om een auditcomité te installeren. Eén onderneming is van oordeel dat gegeven haar aard en omvang het niet mogelijk is een auditcomité op te richten. De samenstelling van de meeste auditcomités is conform de code. Wel zijn er een aantal auditcomités die te weinig onafhankelijke leden tellen. In de meeste gevallen wordt in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag geopperd dat dit nodig was om te komen tot een evenwichtige samenstelling van het auditcomité. Eén auditcomité uit de steekproef telt slechts twee leden, daar waar de code een minimum van drie leden vooropstelt. Deze afwijking wordt door de desbetreffende onderneming uitvoerig gemotiveerd. Bij twee ondernemingen maken een of meer uitvoerende bestuurders deel uit van het auditcomité, hoewel de code aangeeft dat het auditcomité enkel uit niet-uitvoerende bestuurders mag zijn samengesteld. Beide ondernemingen geven aan dat dit voor het volgende boekjaar niet langer het geval zal zijn. Samenvattend kunnen we stellen dat, wat de inrichting en de samenstelling van het auditcomité betreft, het merendeel van de ondernemingen de code naleeft of in de nabije toekomst van plan is de niet-naleving recht te zetten.

Ook wat de werking van het auditcomité betreft, kunnen we stellen dat de meeste ondernemingen aan de bepalingen van de code voldoen. Behoudens enkele uitzonderingen komen de auditcomités minstens driemaal per jaar samen en zijn de interne en externe auditor ten minste tweemaal per jaar aanwezig op de vergaderingen van het auditcomité. Het is wel interessant op te merken dat de niet-naleving van de code voor deze bepalingen niet wordt verantwoord in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag, daar waar dit doorgaans wel het geval was voor afwijkingen met betrekking tot de inrichting en samenstelling van het auditcomité. Verder is het interessant op te merken dat de gemiddelde aanwezigheidsgraad van de leden 94,64 % bedraagt en dat deze bij het merendeel van de ondernemingen zelfs 100 % bedraagt. Verder blijkt uit het onderzoek dat bij de meeste ondernemingen het management aanwezig was op alle vergaderingen van het auditcomité. Bij enkele ondernemingen hoeft het management zelfs geen expliciete uitnodiging te krijgen om deze vergaderingen bij te wonen. Ten slotte blijkt dat slechts een beperkt aantal auditcomités gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om een beroep te doen op externe experts.

Hoewel het de Raad van Bestuur is die taken toewijst aan het auditcomité, zien we dat het bij het merendeel van de auditcomités gaat om taken die daadwerkelijk door de code worden beoogd. Het gaat hier om het bijstaan van de Raad van Bestuur in zijn toezicht op (1) de financiële rapportering; (2) het systeem van interne controle en risicomanagement; en (3) het interne en externe auditproces. Uit de resultaten van onze enquête blijkt tevens dat de meeste auditcomités tot op heden geen klokkenluidersprocedure op poten hebben gezet en dat deze afwijking van de code niet wordt gemotiveerd in het corporate governance-hoofdstuk van het jaarverslag. Ten slotte blijkt dat slechts bij een kleine minderheid van de ondernemingen het auditcomité zijn eigen doeltreffendheid evalueert, hoewel de code dit nochtans voorschrijft. Bij de meeste ondernemingen geschiedt de evaluatie door de Raad van Bestuur en bij ongeveer een vierde van de ondernemingen is gewoon geen evaluatie van het auditcomité.

Bijlage

	#	%
1. Is er binnen de onderneming een auditcomité opgericht?		
Ja	33	82,50
Neen	7	17,50
2. Hoeveel leden telt het auditcomité op dit moment?		
2	1	3,03
3	20	60,61
4	8	24,24
5	3	9,09
6	1	3,03

3. Hoeveel van deze leden hebben de hoedanigheid van niet-uitvoerende bestuurder?

0	9	27,27
1	17	51,52
2	7	21,21

Als % van het aantal leden van het auditcomité:

Gemiddelde	27,07
Mediaan	33,33
Maximum	66,67
Minimum	0,00

4. Hoeveel leden van het auditcomité hebben de hoedanigheid van onafhankelijke bestuurder?

1	3	9,09
2	17	51,52
3	9	27,27
4	3	9,09
5	1	3,03

Als % van het aantal leden van het auditcomité:

Gemiddelde	71,16
Mediaan	66,67
Maximum	100,00
Minimum	25,00

5. Zijn er leden van het auditcomité die een andere hoedanigheid hebben dan de hoedanigheid van niet-uitvoerende of onafhankelijke bestuurder?

Ja	2	6,06
Aantal?		
1	1	
2	1	
Neen	31	93,94

6. Hoeveel van de leden van het auditcomité worden beschouwd als financieel expert?

1	7	21,21
2	10	30,30
3	11	33,33
4	3	9,09
5	0	0,00
6	0	0,00

7. Krijgen de niet-financiële experts trainingen in financiële materies?

Ja	3	11,54
Deze trainingen beoordeelt u als:		
Zeer slecht	0	
Slecht	0	
Neutraal	0	
Goed	1	
Zeer goed	0	
Neen	23	88,46

8. Krijgen de leden van het auditcomité een opleiding met betrekking tot de activiteiten van de onderneming?

Ja	10	33,33
Deze trainingen beoordeelt u als:		
Zeer slecht	0	
Slecht	0	
Neutraal	2	
Goed	5	
Zeer goed	1	
Neen	20	66,67

9. Is er een charter van het auditcomité opgesteld?

Ja	30	90,91
Neen	3	9,09

10. Wie stelt het werkplan en de jaaragenda van het auditcomité op?

Voorzitter auditcomité	22	73,33
CFO	8	26,67
Interne auditor	3	10,00
Secretaris auditcomité	6	20,00
Leden auditcomité	6	20,00
Externe auditor	2	6,67

11. Is er iemand aangesteld die het naleven van de jaaragenda opvolgt?

Ja	20	76,92
Wie?		
Voorzitter auditcomité	9	
Secretaris auditcomité	6	
Interne auditor	3	
Externe auditor	1	
CFO	6	
CEO	1	
Neen	6	23,08

12. Hoeveel vergaderingen heeft het auditcomité gehouden in 2005?

2	3	10,34
3	10	34,48
4	9	31,03
5	6	20,69
6	1	3,45

13. Wat was ongeveer de gemiddelde duur van deze vergaderingen? (in uren)

(opm. de opgegeven aantallen werden door ons afgerond)

1	2	6,25
2	11	34,38
3	13	40,63
4	6	18,75

14. Hoe vaak hebben volgende personen deze vergaderingen bijgewoond?

Interne auditor

1	4	19,05
2	4	19,05
3	4	19,05
4	6	28,57
5	3	14,29

Als % van het aantal vergaderingen van het auditcomité:

Gemiddelde	73,97
Mediaan	80,00
Maximum	100,00
Minimum	20,00

Externe auditor

1	3	10,34
2	10	34,48
3	4	13,79
4	6	20,69
5	6	20,69

Als % van het aantal vergaderingen van het auditcomité:

Gemiddelde	82,78
Mediaan	100,00
Maximum	100,00
Minimum	25,00

Leden van het management

0	0	0,00
1	1	3,45
2	4	13,79
3	8	27,59
4	9	31,03
5	6	20,69
6	1	3,45

Als % van het aantal vergaderingen van het auditcomité:

Gemiddelde	96,67
Mediaan	100,00
Maximum	100,00
Minimum	33,33

15. Hoe vaak hebben andere externe experts deze vergaderingen bijgewoond?

0	20	76,92
1	1	3,85
2	3	11,54
3	2	7,69
4	0	0,00
5	0	0,00
6	0	0,00

Als % van het aantal vergaderingen van het auditcomité:

Gemiddelde	13,14
Mediaan	0,00
Maximum	100,00
Minimum	0,00

Welke experts zijn er dan uitgenodigd?

Actuaris	1
Fiscale expert	4
Milieu expert	1
Juridische expert	6
Andere	4

16. De leden van het management kunnen alleen de vergaderingen van het auditcomité bijwonen indien ze werden uitgenodigd door het auditcomité:

Ja	29	90,63
Neen	3	9,38

17. Beoordeel onderstaande omschrijvingen (toegepast op uw onderneming):

De CEO of andere leden van het management domineren de vergaderingen van het auditcomité.

Volledig niet akkoord	15	46,88
Niet akkoord	12	37,50
Neutraal	3	9,38
Akkoord	2	6,25
Volledig akkoord	0	0,00

De CEO of andere leden van het management wonen alleen de vergaderingen van het auditcomité bij wanneer zij zijn uitgenodigd door de voorzitter van het auditcomité voor een specifieke topic.

Volledig niet akkoord	5	15,63
Niet akkoord	9	28,13
Neutraal	6	18,75
Akkoord	6	18,75
Volledig akkoord	6	18,75

De CEO of andere leden van het management spelen een actieve en constructieve rol tijdens de vergaderingen.

Volledig niet akkoord	0	0,00
Niet akkoord	1	3,13
Neutraal	3	9,38
Akkoord	19	59,38
Volledig akkoord	8	25,00

De CEO of andere leden van het management wonen de vergaderingen bij, maar alleen als observator.

Volledig niet akkoord	13	40,63
Niet akkoord	12	37,50
Neutraal	3	9,38
Akkoord	4	12,50
Volledig akkoord	0	0,00

18. Hoeveel dagen voor de eigenlijke vergaderingen van het auditcomité krijgen de leden meestal de informatie over de onderwerpen die zullen worden besproken?

Niet	0	0,00
Minder dan 1 dag voor de vergadering	0	0,00
1 dag	0	0,00
2-4 dagen	9	27,27
5-7 dagen	19	57,58
8-14 dagen	5	15,15
Meer dan 14 dagen voor de vergadering	0	0,00

19. Wat zijn de aanwezigheidsgraden van de leden?

Gemiddelde	94,64
Mediaan	100,00
Maximum	100,00
Minimum	75,00

20. Hoeveel tijd spenderen de leden van het auditcomité gemiddeld aan het discussiëren over onderwerpen en aan vragen stellen (in tegenstelling tot passief luisteren naar de gepresenteerde informatie)?

Minder dan 10 % van de tijd	0	0,00
Tussen 10 en 25 %	0	0,00
Tussen 25 en 50 %	14	45,16

Tussen 50 en 75 %	7	22,58
Tussen 75 en 90 %	7	22,58
Meer dan 90 % van de tijd	3	9,68

21. Welke taken heeft het auditcomité toevertrouwd gekregen van de Raad van Bestuur?

Toezicht op financiële rapportering	31	96,88
Toezicht op risicomanagement	27	84,38
Toezicht op intern auditproces	25	78,13
Toezicht op extern auditproces	27	84,38
Andere	7	21,88

22. Heeft het auditcomité een formele procedure ingericht voor klokkenluiders?

Ja	10	31,25
Deze procedure beoordeelt u als:		
Zeer slecht	0	
Slecht	0	
Neutraal	4	
Goed	1	
Zeer goed	2	
Neen	22	68,75

23. Wordt deze klokkenluiderprocedure gecommuniceerd naar de werknemers toe?

Ja	7	77,78
Deze communicatie beoordeelt u als:		
Zeer goed	0	0,00
Slecht	0	0,00
Neutraal	1	25,00
Goed	3	75,00
Zeer goed	0	0,00
Neen	2	22,22

24. Wie heeft volgens u de meeste invloed op het aanwerven, verlonen en ontslaan van het hoofd van de interne afdeling? (slechts 1 antwoord mogelijk)

CEO	8	38,10
CFO	4	19,05
Auditcomité	7	33,33
Andere	2	9,52

25. Hoe effectief is het auditcomité, volgens u, in het bewaken van de onafhankelijkheid van de interne auditor?

Zeer ineffectief	0	0,00
Behoorlijk ineffectief	0	0,00
Neutraal	4	17,39
Behoorlijk effectief	14	60,87
Zeer effectief	5	21,74

26. Hoe zeker bent u dat het hoofd van de interne afdeling onmiddellijk belangrijke zaken in verband met het seniormanagement zal doorspelen aan het auditcomité?

Helemaal niet zeker	0	0,00
Niet zeker	0	0,00
Neutraal	9	39,13
Zeker	9	39,13
Helemaal zeker	5	21,74

27. Wie heeft volgens u de meeste invloed op het aanwerven, verlonen en ontslaan van de externe auditor? (slechts 1 antwoord mogelijk)

CEO	1	3,85
CFO	7	26,92
Auditcomité	13	50,00
Interne auditor	1	3,85
Andere	4	15,38

28. Hoe effectief is het auditcomité, volgens u, in het bewaken van de onafhankelijkheid van de externe auditor?

Zeer ineffectief	1	3,23
Behoorlijk ineffectief	0	0,00
Neutraal	6	19,35
Behoorlijk effectief	17	54,84
Zeer effectief	7	22,58

29. Is er door het auditcomité een expliciete procedure ingesteld voor het goedkeuren van niet-auditdiensten die door de commissaris zullen worden uitgevoerd?

Ja	17	54,84
Neen	14	45,16

30. Hoeveel tijd wordt er tijdens de vergaderingen gespendeerd aan het goedkeuren van de jaarverslagen en andere financiële informatie van de onderneming?

Minder dan 10 % van de tijd	2	6,45
Tussen 10 en 25 %	9	29,03
Tussen 25 en 50 %	13	41,94
Tussen 50 en 75 %	5	16,13
Tussen 75 en 90 %	2	6,45
Meer dan 90 % van de tijd	0	0,00

31. Door wie wordt het auditcomité geëvalueerd?

CEO	0	0,00
CFO	1	3,03
Ander management	0	0,00
Interne auditor	1	3,03
Externe auditor	2	6,06
Raad van Bestuur	21	63,64
Auditcomité	3	9,09
Andere:	0	0,00
Het auditcomité wordt niet geëvalueerd	8	24,24

32. Deze evaluaties dragen bij tot de effectieve werking van het auditcomité

Volledig niet akkoord	0	0,00
Niet akkoord	0	0,00
Neutraal	7	30,43
Akkoord	13	56,52
Volledig akkoord	3	13,04

33. Het auditcomité kan voor haar werking zonder enige beperkingen een beroep doen op de middelen van de onderneming

Volledig niet akkoord	0	0,00
Niet akkoord	1	3,45
Neutraal	6	20,69
Akkoord	16	55,17
Volledig akkoord	6	20,69

Bibliografie

ABBOTT, L.J., PARKER, S. en PETERS, G.F., «Audit committee characteristics and restatements», *Auditing: A journal of Practice & Theory* 2004, 23(1), 69-87.

AUDIT COMMITTEE INSTITUTE, *International survey of audit committee members*, 2006, 23 p.

BREESCH, D., «De relatie tussen het auditcomité en de externe auditor», Kluwer, *Accountancy en Bedrijfskunde* 2006/8, 3-12.

CHAU, G. en LEUNG, P., «The impact of board composition and family ownership on audit committee formation: Evidence from Hong-Kong», *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation* 2006, 15, 1-15.

KLEIN, A., «Audit committee, board of director characteristics and earnings management», *Journal of Accounting & Economics* 2002, 33, 375-400.

MANGENA, M. en PIKE, R., «The effect of audit committee shareholding, financial expertise and size on interim financial disclosures», *Accounting and Business Research* 2005, 35(4), 327-349.

SONG, J. en WINDRAM, B., «Benchmarking audit committee effectiveness in financial reporting», *International Journal of Auditing* 2004, 8, 195-205.

VAN DER ELST, C., *De Belgische corporate governance codes en regelgeving: twee handen op één buik?* Working paper Universiteit Gent, 2006-4.

Voetnoten

- 1 Tom Van Caneghem is docent aan EHSAL, Europese Hogeschool Brussel.
De auteurs willen volgende personen bedanken voor hun constructieve bijdrage: André De Coen, Frans Van den Broeck, Lieven Buysse, Johan Walrave, Sophie Brabants en Mike Boonen.

Forum 2006 van het IBR – «Bedrijfsrevisoraat: nieuwe verwachtingen, nieuwe eisen»

DRS. D. SCHOCKAERT

1. Inleiding

Op donderdag 19 en vrijdag 20 oktober 2006 heeft het Instituut der Bedrijfsrevisoren in de Aula Magna te Louvain-la-Neuve zijn driejaarlijks «Forum van het revisoraat» georganiseerd en dit met als thema: «Bedrijfsrevisoraat: nieuwe verwachtingen, nieuwe eisen».

Na de vertrouwenscrisis van de laatste jaren (in het bijzonder in de Verenigde Staten, maar ook aanwezig in België) situeert het algemene thema zich in de noodzaak voor de bedrijfsrevisoren en hun gesprekspartners om samen na te denken over de nieuwe verwachtingen en eisen inzake audit. In de Belgische context gebeurt een dergelijke reflectie met name in het kader van de nieuwe Europese Richtlijn van 17 mei 2006 betreffende de wettelijke controles van de jaarrekening.

De diverse themata werden behandeld in vier commissies – bestaande uit bedrijfsrevisoren en derden – die gedurende een jaar de werkdocumenten hebben voorbereid en die betrekking hebben op:

- commissie nr. 1: nieuw gestelde eisen inzake attestering;
- commissie nr. 2: non-profitsector en publieke sector;
- commissie nr. 3: raadgevingen inzake interne organisatie en risicobeheersing;
- commissie nr. 4: samenwerking met het gerecht.

De teksten van de vier commissies werden vooraf gebundeld in boekvorm (cf. M. DE WOLF EN D. VAN CUTSEM, *Bedrijfsrevisoraat. Nieuwe verwachtingen, nieuwe eisen. Révisorat d'entreprises. Nouvelles attentes. Nouvelles exigences*, 1996, 413 p.). Onderhavig artikel herneemt een aantal kernideeën die in dit boek worden uitgespit.

Er werd met name gedebatteerd over een aantal voorstellen zoals:

- een herziening van de plichtenleer van de bedrijfsrevisoren;
- de invoering van een alarmbelprocedure voor de vzw's in financiële moeilijkheden naar het voorbeeld van de bestaande procedure voor de ondernemingen;
- de omschrijving van aangepaste controlestandaarden voor kleine entiteiten of diegene actief in de non-profitsector;
- de leesbaarheid van rapporten van bedrijfsrevisoren;
- de proactieve rol van de revisor in geval van ontdekking van fraude of een onwettige handeling.

Op vrijdag 20 oktober 2006 had de plenaire slotzitting plaats waarbij de algemene conclusies van het forum werden getoetst aan de visie van een panel bestaande uit vertegenwoordigers van het Europese en Belgische sociaal-economische leven, de publieke sector en de magistratuur. Daarna volgden toespraken bij monde van de heer Didier Reynders, vice-eerste minister en Minister van Financiën, de heer Piet Van Baeveghem, adjunct-directeur van het kabinet van de Minister van Economie en de heer Patrick Leclercq, adviseur bij het kabinet van de vice-eerste minister en Minister van Justitie.

Het Forum 2006 werd afgesloten door de heer André Killesse, voorzitter van het IBR.

2. De commissiewerkzaamheden

2.1. Commissie 1: nieuw gestelde eisen inzake attestering

De bedrijfsrevisor in het algemeen en de commissaris in het bijzonder worden de laatste jaren geconfronteerd met nieuwe bedreigingen en uitdagingen. Dit is normaal: financiële rapportering en de verwachtingen daaromtrent zijn voortdurend in evolutie en worden constant beïnvloed door nieuwe feiten en tendensen en gewijzigde verwachtingspatronen.

Het einde van de vorige eeuw werd gekenmerkt door een aantal in het oog springende financiële schandalen wat recent heeft geleid tot belangrijke juridische uitspraken. Dit betekent een boekhoudkundige neergang en het einde van het onvoorwaardelijk vertrouwen in de certificering door de commissaris. Een en ander heeft ertoe geleid dat het publiceren van de resultaten van sommige ondernemingen meer weg had van een politieroman dan van een objectieve bekendmaking van betrouwbare cijfers. Belangenvermenging en gebrek aan transparantie waren nooit ver weg. De bedrijfsrevisor kwam in een turbulente storm terecht. Daar waar zijn gezag ten tijde van het verslag Verhaegen (Parlementaire documenten 1982-1983) niet in vraag werd gesteld, is het blazoen van de bedrijfsrevisor voor de buitenwereld niet langer ongeschonden.

Een onafhankelijke en deskundige certificering bevordert transparantie en betrouwbaarheid, wat in het voordeel is van de belanghebbenden (maatschappelijk verkeer, vennoten, schuldeisers, overheid, werknemers). Onafhankelijkheid en deskundigheid vormen een *conditio sine qua non* voor transparantie en betrouwbaarheid.

Aangezien het blazen van de bedrijfsrevisor voor de buitenwereld niet langer ongeschonden is, pleit het forum voor bescheidenheid en tegelijkertijd voor een verhoogd professioneel kritische ingesteldheid, een diepgaande kennis van de onderneming en waar nodig een gepaste inbreng van technische deskundigen in het auditproces. Bescheidenheid en meer diepgang zullen de geloofwaardigheid van het certificeringsproces ten goede komen.

De uitbreiding van «attesteringsopdrachten» toegekend aan een deskundig beroepsbeoefenaar (commissaris, bedrijfsrevisor) is een gevolg van de wens van de diverse *stakeholders* (Staat, aandeelhouders, consumenten) om nauwer betrokken te zijn bij het bedrijfsgebeuren via openbaarmaking van gegevens. Teneinde een al te rooskleurige voorstelling van zaken te vermijden, moet de informatie, vooraleer zij wordt openbaargemaakt, worden voorgelegd aan het oordeel van een onafhankelijke beroepsbeoefenaar.

Het onderscheid tussen *limited assurance* en attestering is voor een leek onduidelijk. De auditor moet er dus van uitgaan dat de externe lezer zijn verslag over de jaarrekening zal uitbreiden tot de informatie opgenomen in het jaarverslag, ook al maakt de wet een duidelijk onderscheid tussen de controleopdracht inzake de jaarrekening en het toezicht op de informatie opgenomen in het jaarverslag. Het is bijgevolg noodzakelijk in het commissarisverslag duidelijk te vermelden welke opdracht de commissaris ten aanzien van de in het jaarverslag vermelde gegevens heeft vervuld. De commissaris moet wel degelijk nagaan of de in het jaarverslag vermelde gegevens inzake *corporate governance* ook effectief met de werkelijkheid overeenstemmen. Wanneer bijvoorbeeld in het jaarverslag wordt vermeld dat het auditcomité tijdens het boekjaar driemaal heeft vergaderd, dan moet de commissaris ook nagaan of dit effectief is gebeurd.

Een professionele attestering vereist *professional scepticism*. Een aantal recente schandalen had vroeger kunnen worden opgemerkt (en bijgevolg had de schade kunnen worden beperkt) indien de commissaris de hem voorgelegde informatie kritischer had onderzocht. Vooral inzake de nieuwe functie in het kader van het prospectus moet worden gewaakt over een al te rooskleurige voorstelling van zaken door het bestuur.

De uitbreiding van «attesteringsopdrachten» moet positief worden beoordeeld. In de complexe wereld waarin wij leven, heeft de gebruiker (*user-stakeholder*) meer dan ooit behoefte aan meer zekerheid over de getrouwheid van de aan hem voorgelegde informatie. Het auditberoep moet ten aanzien van die uitbreiding een proactieve houding aannemen. Dit kan via duidelijke vermeldingen in het controleverslag dat informatiever moet worden opgesteld.

Ten aanzien van de Belgische regelgeving moet worden overwogen om voor de uitvaardiging van wetgeving een *impact assessment* door te voeren zoals dit ook het geval is op Europees vlak. Daardoor kan worden vermeden dat aan de betrokken partijen onredelijke verplichtingen worden opgelegd waarvan de juiste draagwijdte uiteindelijk slechts via toepassing van de wetgeving wordt onderkend.

De datum van goedkeuring op Europees vlak van de ISA's is nog niet gekend. Ook hier berust een belangrijke taak bij het Instituut der Bedrijfsrevisoren: het publiek moet meer vertrouwd worden gemaakt met de in omvang en complexiteit toenemende controlenormen. Het ware geen slechte zaak op basis van *field studies* na te gaan in hoever de gebruikers beseffen wat een controleopdracht impliceert. Dit zou overigens het debat inzake de onafhankelijkheid van de commissaris ook in een ander daglicht stellen.

De toenemende informatieverplichtingen kunnen als een alternatieve regelgeving worden beschouwd (in plaats van bijvoorbeeld *corporate governance*-regels op te leggen, wordt gevraagd hierover te rapporteren). Daardoor dreigt de verantwoordelijkheid te worden verplaatst van het bestuur naar de controleur. Een duidelijke taakafbakening in de wetgeving is daarom belangrijk. Zoals hiervoor gesteld, kan het auditberoep hier een bijdrage leveren door klare taal te spreken in het controleverslag.

De discussie inzake de opsporing van fraude toont aan dat een reactieve houding vanwege het auditberoep niets oplevert. Uiteindelijk zal het algemeen belang toch vereisen dat een bepaalde opdracht wordt uitgevoerd. Door een proactieve houding kan het beroep vermijden dat wetgeving wordt uitgevaardigd die onvoldoende rekening houdt met wat praktisch of juridisch mogelijk of wenselijk is.

2.2. Commissie nr. 2: non-profitsector en publieke sector

De commissie «non-profitsector en publieke sector» heeft zich gebogen over de nieuwe verwachtingen en eisen die door bovenvermelde sectoren worden gevraagd of zullen worden gevraagd aan het bedrijfsrevisoraat. Verschillende onderwerpen zijn tijdens de werkzaamheden van de commissie aan bod gekomen.

De heer F. Maillard stelt dat de verwachtingen in verband met de externe audit voor de publieke sector en de non-profitsector hoger zijn dan voor de commerciële sector. Dit is in essentie toe te schrijven aan de verschillende doelstellingen van de commerciële sector, met name het maken van winst, eerder dan aan deze van de publieke sector, meer bepaald het verzekeren van diensten van algemeen belang en voor de non-profitsector het verrichten van diensten van algemeen belang.

De heren J. Christiaens en C. Vanhee geven een overzicht van de non-profitsector en de publieke sector en schetsen de plaats en de toegevoegde waarde van de verenigingen in het economische leven in België. Daarnaast besteden zij ook aandacht aan de publieke sector in België die een aanzienlijk deel van de beroepsbevolking tewerkstelt. Aan de hand van een duidelijk schema wordt een afbakening gemaakt tussen de non-profitsector, de sociale economie en het verenigingsleven. Hieruit blijkt dat verenigingen de gemeenschappelijke doorsnee vormen van de non-profit en sociale economie.

De heer P. Marcenac beschrijft de situatie in Frankrijk en op het niveau van de Europese Unie en voegt aldus een interessante rechtsvergelijkende component toe. Hij maakt een onderscheid tussen het algemeen belang dat vooral gebaseerd is op de inmenging van de overheid en het collectief belang waarbij vooral de rol van de commerciële sector centraal staat bij het verrichten van diensten van algemeen belang. Voor de definitie van beide begrippen wordt teruggerepen naar de definities gehanteerd in het Europese mededingingsrecht.

In een volgend punt spitst de heer F. Maillard zich toe op de risico's van de audit voor het bedrijfsrevisoraat en verwijst naar de toepasselijke ISA's voor een algemene beschrijving van het begrip controle-risico. Vervolgens wordt het controle-risico geanalyseerd vanuit de invalshoek van de non-profit-sector. Daarbij worden een aantal bijzondere en meer algemene risico's besproken.

De heer P. Van Cauter analyseert in zijn tekst het principe «getrouw beeld». Hij beschrijft het algemene referentiekader en de bestaande drempels en de moeilijkheden voor het hanteren van dit principe in de non-profitsector en in de publieke sector.

In de laatste bijdrage bij het eerste hoofdstuk behandelt de heer F. Maillard de sector van het verenigingsleven in België met een analyse van de eisen gesteld door de Wet van 9 juli 2004. Daarbij wordt aandacht besteed aan de rol van de commissaris in de grote en kleine vzw's en in de stichtingen, de verplichting tot het aanstellen van een commissaris, het verslag van de commissaris en de controle-normen.

De heren H. Van Impe en J. Mertens lichten de taken van de openbare dienst in autonome economische overheids-bedrijven toe in zoverre het controle en rapportering betreft. Zij komen tot het besluit dat de autonome economische overheidsbedrijven geen homogene categorie vormen wat de hun opgedragen omvang van taken van openbare diensten en de context betreft waarbinnen die moeten worden uitgevoerd. Ongeacht die vaststelling hebben de autonome economische overheidsbedrijven gemeen dat zij hun boekhouding moeten voeren zoals elke handelsvennootschap en voor de verrichtingen die betrekking hebben op de uitvoering van taken van openbare dienst voorzien in een afzonderlijk stelsel van rekeningen.

Mevrouw E. Havrenne beschrijft in haar bijdrage de verwachtingen van de autoriteiten inzake de externe controle in het vrije gesubsidieerde onderwijs in de Franse Gemeenschap. Zij gaat dieper in op de verwachtingen van de sector voor wat de controle van de rekeningen, de interne controle, de toegevoegde waarde van de bedrijfsrevisor en de belasting van vzw's betreft. Ten slotte behandelt zij de grenzen gesteld aan de audit uitgevoerd door de revisor zowel wat zijn opdracht betreft als wat de aard en omvang van zijn controles betreft.

De heer F. Maillard brengt de rol van de auditor in herinnering. Hij concentreert zich daarbij op de taak en de grenzen gesteld aan de rol van de commissaris als bedrijfsrevisor en

de taak en grenzen gesteld aan de rol van de commissaris als niet-bedrijfsrevisor. De heer Maillard besluit dat de rol en de functie van de commissaris als niet-bedrijfsrevisor niet duidelijk zijn bepaald. Ten slotte geeft hij een overzicht van de begrippen «volkomen controle» en «beperkt nazicht».

De heer P. Marcenac voegt terug een rechtsvergelijkende component toe met een toelichting van de «*procédure d'alerte*» in Frankrijk die door de Wet van 1 maart 1984 werd geïntroduceerd. Hij beschrijft onder andere het toepassingsgebied, de verschillende fases van deze procedure en de waakzaamheid die door de commissaris moet worden in acht genomen voor een efficiënte toepassing van de procedure.

In het vierde hoofdstuk beschrijven de heren H. Van Impe en J. Mertens de rol van de commissaris van een vzw in moeilijkheden. De commissaris van een onderneming in moeilijkheden kan bij het uitvoeren van zijn wettelijke opdracht een zeer belangrijke signaalfunctie vervullen in het bewustmakingsproces binnen de onderneming en haar hierbij aanzetten om tijdig de gepaste herstelmaatregelen uit te voeren. Uit de bijdrage blijkt dat de commissaris ook voor een vzw in moeilijkheden een actieve rol kan vervullen. De auteurs besluiten dat, alhoewel het maatschappelijke verkeer eenzelfde rol verwacht van de commissaris van een vzw in moeilijkheden als deze van een onderneming in moeilijkheden, de juridische omkadering van een commissaris van een vzw niet even sterk is onderbouwd als die voor een onderneming.

Het vijfde hoofdstuk bevat drie bijdragen die dieper ingaan op de problematiek van de tussenkomst van vrijwilligers in de non-profitsector en de impact hiervan op de controle.

De heer P. Marcenac geeft een overzicht van de toestand in Frankrijk en onderlijnt het economische belang van de vrijwilligers, ook op Europees niveau. De auteur wijst op de afwezigheid van een wettelijke definitie van het begrip «*bénévolat*» en stelt dat veeleer kan worden gesproken van een «*volontariat*». Hij verwijst naar de reglementaire boekhoudkundige teksten in Frankrijk en hoe de bijdragen van vrijwilligers in de jaarrekeningen kunnen worden weergegeven.

De heren J. Christiaens en C. Vanhee analyseren verder de impact van het vrijwilligerswerk op de audit. Zij definiëren het begrip vrijwilligerswerk aan de hand van de Wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers en wijzen erop dat het begrip vrijwilliger in de wet ruim wordt omschreven. Vervolgens worden een aantal bepalingen van bovenvermelde wet verder besproken. Het betreft onder andere de wettelijke bepalingen betreffende de informatieplicht, de aansprakelijkheid, de verzekering, de uitkeringen aan vrijwilligers, de kostenvergoeding, de boekhoudkundige behandeling en de impact op de audit.

Tot slot geeft mevrouw E. Havrenne een korte beschouwing bij het vrijwilligerswerk in het vrije gesubsidieerde onderwijs binnen de Franse Gemeenschap. Ook zij wijst op het economische belang van deze vrijwilligers gelet op hun grote aantal. Mevrouw Havrenne verwijst naar de voor-

noemde Wet van 3 juli 2005 en concentreert zich vooral op het belang van het vrije gesubsidieerde onderwijs als organisator van het onderwijs binnen de Franse Gemeenschap. De organisatie geschiedt door middel van vzw's, onder andere met niet-betaalde bestuurders die allerlei organisatorische taken op zich nemen. Zij stelt dat werkingssubsidies voor het onderwijs vaak ontoereikend zijn. Daarom zijn de activiteiten van vrijwilligers van essentieel belang aangezien zij kunnen bijdragen tot de financiering van het onderwijs.

In het zesde en laatste hoofdstuk concentreert de heer M. Leuridan zich op de eisen gesteld aan de financiële verrichtingen in de openbare sector en besluit dat van de openbare sector wordt verwacht dat zijn financiën correct worden beheerd, de verrichtingen rechtmatig zijn en de gelden, in de enge en in de ruime zin, goed worden besteed. Zijn bijdrage bevat een aantal concrete voorbeelden. Er wordt onder andere verwezen naar de Wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut die voorziet in de aanstelling van bedrijfsrevisoren bij openbare instellingen met een drievoudige opdracht, namelijk de geschriften controleren en ze juist en echt verklaren; een verslag opmaken over het actief, het passief en de bedrijfsuitkomsten en onverwijld wijzen op elk verzuim, op elke onregelmatigheid en, in het algemeen, op elke toestand die de solvabiliteit en de liquiditeit van het organisme in het gedrang kan brengen. Ten slotte wordt aandacht besteed aan een aantal recente wetgevende initiatieven met betrekking tot politiezones, de Vlaamse Gemeenschap en de gemeenten van het Vlaamse Gewest.

De commissaris van een onderneming in moeilijkheden kan bij het uitvoeren van zijn wettelijke opdracht een zeer belangrijke signaalfunctie vervullen in het bewustmakingsproces binnen de onderneming en haar hierbij aanzetten om tijdig de gepaste herstelmaatregelen uit te werken.

Hoewel echter het maatschappelijke verkeer eenzelfde rol verwacht van de commissaris van een vzw in moeilijkheden als deze van een onderneming in moeilijkheden, is de juridische omkadering van een commissaris van een vzw niet even sterk onderbouwd als die voor een onderneming. Wij denken hierbij inzonderheid aan specifieke juridische instrumenten zoals de alarmbelprocedure (*procédure d'alarme*), de waarschuwingsprocedure (*procédure d'alerte*) en het recht *c.q.* de plicht te informeren op de algemene vergadering en de ondernemingsraad.

Alhoewel de non-profitsector en de publieke sector bepaalde gelijkenissen vertonen, blijven zij in verschillende aspecten zeer verschillend. De wettelijke vereisten inzake boekhouding of budget en de complexiteit van de te respecteren wetgeving vereisen van de auditor een bepaalde kennis.

Ook inzake de verwachtingen worden die steeds groter dan in de commerciële sector, een sector waarmee de revisor traditioneel meer vertrouwd is.

Meer nog dan binnen de ondernemingen, zal de revisor aandacht moeten besteden aan een goede kennis van de inhoud en de grenzen van zijn opdracht. Veel te dikwijls

wordt van de revisor verwacht dat hij borg staat voor de afwezigheid van elke vorm van fraude of vergissing: dit is een opdracht die onmogelijk kan worden gerealiseerd, behalve dan alles systematisch controleren. Zelfs in dit geval is het niet zeker dat een systematische controle een absolute garantie is voor elke afwezigheid van fraude of vergissing.

Om de verhouding met de derden te verbeteren en om te proberen te beantwoorden aan al hun legitieme verwachtingen, in de mate dat zij realistisch zijn, stelt de commissie een aantal denkpijpen voor:

- Op het niveau van het verslag van de commissaris zou het nuttig zijn een modelverslag te hebben voor de non-profitsector en voor de publieke sector; de inhoud van het verslag zou moeten toelaten om de beperkingen van de controle in herinnering te brengen en om ondubbelzinnige besluiten naar voor te brengen.
- Het onderscheid tussen commissaris, revisor, rekeningencommissaris, rekeningencontroleur, interne of externe auditor is niet altijd zeer duidelijk in de ogen van de derden. Een taalkundige verbetering met duidelijke definities zou toelaten om elke dubbelzinnigheid op te heffen.
- De *International Standards on Auditing* (ISA's) zouden moeten worden aangepast zodat de noden van kleine organisaties beter tot hun recht komen; het formalisme dat soms door de bestaande versie van bepaalde van deze standaarden (b.v. ISA 315) wordt opgelegd is niet in overeenstemming met het volume dat moet worden gecontroleerd en met de controlemiddelen. Het teveel soms aan formalisme riskeert een invloed te hebben op de kwaliteit van de controle. De verwijzing naar deze standaarden zal zeer belangrijk worden indien deze zouden worden aangepast.

Andere denkpijpen zijn opgeworpen:

- De betrokkenheid van belangelozen of vrijwilligers (een begrip dat moet worden verduidelijkt) is een belangrijk element in de non-profitsector: ze komen tussen zowel op het niveau van de jaarrekeningen (waardering – impact op het getrouwe beeld zowel voor de balans als voor de resultatenrekening) als op het niveau van de boekhouding (waardering – controlerisico) en de administratieve organisatie. Hoe moet dit fenomeen op het niveau van de boekhouding worden gecontroleerd? Hoe moet de impact ervan worden gemeten?
- Zal het concept van het getrouwe beeld van de balans voor een vereniging altijd zo eenvoudig zijn voor een vereniging als voor een onderneming? We kunnen het voorbeeld nemen van de ontvangen giften op het einde van het boekjaar en die pas tijdens het volgende boekjaar kunnen worden aangewend; hun aanwending kan in de balans worden opgenomen als bestaande fondsen maar volgens het Belgische recht zal deze imputatie zich in het kader van de verdeling voordoen, dus na het bepalen van het resultaat van het boekjaar. Bij het lezen

van jaarrekeningen komt het resultaat van het boekjaar voor de bestemming en kan dit verkeerd worden begrepen door de lezer, niet-specialist. Een verbetering van het schema van de jaarrekening zou moeten worden gerealiseerd teneinde een getrouwe lezing van de resultaten mogelijk te maken. Een opdracht voor de wetgever!

- Het prestatievermogen in de non-profitsector en in de publieke sector: hoe moeten prestatie-indicatoren worden ingevoerd die toelaten om deze sectoren beter te analyseren (en te controleren)? De traditionele financiële normen voor analyse zijn onvoldoende en zouden situaties kunnen verbergen die onjuistheden bevatten.
- De ervaring in Frankrijk betreffende de betrokkenheid van de revisor bij de controle in de non-profitsector en publieke sector, zijn tussenkomst in de waarschuwingsprocedure van verenigingen in moeilijkheden zijn interessant en geven denkpistes over de belangrijkere rol die de bedrijfsrevisor in België zou kunnen spelen, zowel in de non-profitsector als in de publieke sector.

Deze verschillende problematieken en andere zullen het voorwerp uitmaken van de debatten van het Forum 2006.

2.3. Commissie nr. 3: raadgevingen inzake interne organisatie en risicobeheersing

In december 2003 heeft de IAASB vier nieuwe categorieën van internationale standaarden gecreëerd binnen de internationale normatieve architectuur, bijkomend bij de intussen bekende ISA's (*International Standards on Auditing*):

- **ISRE's** (*International Standards on Review Engagements*): standaarden voor de *review* van historische financiële informatie;
- **ISRS's** (*International Standards on Related Services*): standaarden voor de aan controle verwante opdrachten, zoals de overeengekomen werkzaamheden en de samenstellingsopdrachten;
- **ISAE's** (*International Standards on Assurance Engagements*): standaarden voor assurance engagements inzake niet-financiële informatie;
- **ISQC's** (*International Standards on Quality Control*): standaarden inzake de kwaliteitscontrole die op alle opdrachten van toepassing is.

De ISA's, ISRE's, ISRS's en ISAE's worden voortaan de opdrachtenstandaarden (*engagement standards*) genoemd, en de overkoepelende standaard inzake kwaliteitsbeheersing is ISQC (*International Standard on Quality Control*) nr. 1.

Voor de volledigheid wordt vermeld dat vier standaarden die per einde 2003 nog onder de noemer «ISA» ressorteerden, vanaf begin 2004 door de IAASB als volgt worden geherklasseerd:

- de vroegere ISA-910 («Opdrachten inzake de beoordeling van financiële informatie») is voortaan **ISRE-2400**;

- de vroegere ISA-920 («Opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden met betrekking tot financiële informatie») is voortaan **ISRS-4400**;
- de vroegere ISA-930 («Opdrachten inzake de samenstelling van financiële informatie») is voortaan **ISRS-4410**;
- de vroegere ISA-810 («Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie») is voortaan **ISAE-3400**.

Dit betekent dat voornoemde standaarden voortaan GEEN deel meer uitmaken van de ISA's. Van deze standaarden werd alleen de vroegere ISA 910 (de huidige ISRE 2400) in de controleaanbevelingen van het IBR opgenomen. Het IBR had reeds in 1993 geanticipeerd op de nieuwe standaard ISRE 2410 die pas in juni 2004 door de IAASB werd gecreëerd (*review*-opdracht uitgevoerd door de auditor van de entiteit).

In februari 2004 werd door de *International Auditing and Assurance Standards Board* (IAASB) een nieuwe standaard inzake de kwaliteitsbeheersing (*International Standard on Quality Control*), ISQC-1, goedgekeurd. Op datzelfde moment heeft de IAASB een nieuwe versie van de internationale controlestandaard (*International Standard on Auditing*) ISA-220 inzake kwaliteitsbeheersing bij controleopdrachten goedgekeurd. Zowel ISQC-1 als de nieuwe ISA-220 zijn internationaal in werking getreden op 15 juni 2005. De wijzigingen die in september 2005 zijn aangebracht aan ISQC-1 betreffende aspecten van opdrachtdocumentatie zullen pas op 15 juni 2006 in werking treden.¹

ISQC-1 heeft, in tegenstelling tot ISA-220, niet alleen betrekking op controleopdrachten (*audit engagements*), doch ook op *review*-opdrachten (*review engagements*), assurance-opdrachten (*assurance engagements*) en de opdrachten inzake verwante opdrachten (*related services engagements*, waaronder compilatieopdrachten en opdrachten inzake specifieke overeengekomen werkzaamheden).²

ISQC-1 is derhalve een internationale standaard die van fundamenteel belang is voor de opzet van een systeem inzake kwaliteitsbeheersing op het niveau van het auditkantoor (*audit firm*) zelf, zodat de nodige beleidslijnen en -procedures (*policies en procedures*) worden bepaald om aan het betrokken auditkantoor een redelijke mate van zekerheid te verschaffen dat een opdrachtrapport (*engagement report*) juist is (*appropriate*), volgens de van toepassing zijnde opdrachtenstandaarden en gegeven de juridische omgeving van het rechtsgebied waarbinnen het rapport wordt opgesteld.

Conform ISQC-1 dient elk auditkantoor, onafhankelijk van de grootte daarvan, te voorzien in een systeem van kwaliteitsbeheersing. Een dergelijk systeem dient zodanig te zijn opgezet dat de rapporten die uit de toepassing van de opdrachtenstandaarden (ISA's, ISRE's, ISRS's en ISAE's)² voortvloeien, gestoeld zijn op voldoende kwaliteit. Deze vereisten inzake kwaliteitsbeheersing hebben betrekking

op het voorzien in schriftelijke *policies* en *procedures* binnen het auditkantoor inzake:

- a. de rol van de persoon die verantwoordelijk is voor de kwaliteit binnen het auditkantoor;
- b. de ethische voorschriften, in het bijzonder de onafhankelijkheid;
- c. het aanvaarden en voortzetten van de relatie met opdrachtgevers en van specifieke opdrachten;
- d. het personeelsbeleid;
- e. de uitvoering van de opdrachten;
- f. de opvolging.

Deze beleidslijnen en -procedures dienen te worden gedocumenteerd en aan het personeel van het auditkantoor te worden bekendgemaakt. De finale verantwoordelijkheid voor een kwaliteitsbeheersingssysteem berust bij het bestuursorgaan van het auditkantoor zelf.

Bijkomende aandacht in ISQC-1 gaat naar:

- de behandeling van problemen bij de opdrachtaanvaarding (en het verloop van een opdracht), in het bijzonder met betrekking tot onafhankelijkheid;
- de behandeling van verschillen van inzicht binnen het opdrachtteam;
- de schikking van de verantwoordelijkheden binnen het auditkantoor;
- een interne evaluatie van het kwaliteitsbeheersingssysteem, inclusief een periodieke interne evaluatie van een aantal opdrachten.

ISQC-1 benadrukt dat het kantoor de nodige beleidslijnen en -procedures dient te bepalen gericht op het feit dat zijn voor opdrachten verantwoordelijke partners en zijn personeel de van toepassing zijnde ethische voorschriften inzake de onafhankelijkheid naleven, en op passende wijze inspelen op eventuele inbreuken op deze voorschriften.

In het kielzog van de standaarden inzake het nieuwe *Audit Risk Model*⁸ vereist ISQC-1 dat, alvorens een opdracht-rapport wordt uitgebracht door de voor de opdracht verantwoordelijke partner, de verschillen van inzicht binnen het opdrachtteam worden opgelost.

Een opvallend nieuw element in de paragrafen 51-56 van ISQC-1 betreft het feit dat bij complexe vraagstukken telkens vaktechnische deskundigen moeten worden geconsulteerd.

Bovendien dienen de auditkantoren volgens paragrafen 60-73 van ISQC-1 een zgn. kwaliteitsbeheersingsonderzoeker (*Engagement Quality Control Partner*) aan te stellen, waarbij op periodieke wijze een aantal opdrachten worden getoetst aan de kwaliteit daarvan.

Commissie nr. 3 van het Forum 2006 is uitgegaan van het feit dat in de Belgische wetgeving geen vaktechnische normen zijn aangegeven met betrekking tot de uitvoering van opdrachten inzake interne controle.

In het geval dat ISAE 3000 wordt toegepast, dienen we rekening te houden met het *Framework for assurance engagements*, dat stelt dat de volgende elementen hiertoe dienen te bestaan:

- een voorafgaande inschatting door de betrokken entiteit («*subject matter*»);
- geschikte criteria («*suitable criteria*»).

Conform het doel van ISAE 3000 wordt in het opdracht-rapport een beperkte mate van zekerheid uitgedrukt inzake het vervullen van deze voorafgaandelijk vastgelegde criteria.

Er kan tevens worden gedacht aan de toepassing van de normen van het Institute of Internal Auditors (IIA) of aan *factual findings* die kunnen worden opgesteld overeenkomstig de hierboven besproken ISRS (*related services*), meer bepaald een opdracht van met de betrokken entiteit overeengekomen werkzaamheden (*agreed upon procedures*).

De wet heeft aan het Instituut der Bedrijfsrevisoren de opdracht toevertrouwd toe te zien op de goede uitvoering door zijn leden van de hun toevertrouwde opdrachten.

Het is aangewezen hierbij artikel 18ter, §§ 1 en 2 van de Wet van 22 juli 1953 in herinnering te brengen:

«Overeenkomstig zijn doel ziet het instituut toe op de goede uitvoering door zijn leden van de hun toevertrouwde opdrachten. In het bijzonder ziet het instituut erop toe dat ze:

- 1° hun beroepskennis op permanente wijze vervolmaken;
- 2° vooraleer een opdracht te aanvaarden, beschikken over de bekwaamheid, medewerking en tijd, vereist om deze opdracht goed uit te voeren;
- 3° zich met de nodige zorg en in volledige onafhankelijkheid kwijten van de hun toevertrouwde controleopdrachten;
- 4° geen opdrachten aanvaarden onder voorwaarden die een objectieve uitvoering daarvan in het gedrang zouden kunnen brengen;
- 5° geen werkzaamheden uitoefenen die onverenigbaar zijn met de waardigheid of de onafhankelijkheid van hun taak.

§ 2. Te dien einde kan het instituut:

- 1° de voorlegging eisen door zijn leden van elke informatie, van elke verklaring en van elk document en meer in het bijzonder van hun werkschema en van hun nota's over uitgevoerde controletaken;
- 2° een onderzoek laten instellen bij zijn leden naar hun werkmethode en hun organisatie alsmede naar de zorg waarmee en de wijze waarop zij hun opdrachten uitvoeren.»

Ten aanzien van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen dient een onderscheid gemaakt tussen de maatregelen op niveau van het revisorenkantoor enerzijds en de kwaliteitscontrole in de uitvoering van een controleopdracht ander-

zijds. De kwaliteitsbeheersing wordt geverifieerd naar aanleiding van de kwaliteitscontrole uitgevoerd door het IBR.

Een eerste doelstelling van deze kwaliteitscontrole door het IBR is dus nagaan of de organisatie van het gecontroleerde kantoor is aangepast aan de aard en omvang van zijn activiteiten. Dit deel van de kwaliteitscontrole betreft de structuur van het kantoor, de administratie, de permanente vorming van het personeel, alsook de gebruikte systemen en procedures. Tevens zal worden nagegaan of de deontologische regels worden nageleefd. Hierbij gaat bijzondere aandacht uit naar de onafhankelijkheid en de onverenigbaarheden.

De kwaliteitscontrole heeft in tweede instantie betrekking op de uitvoering van de opdrachten overeenkomstig de wet, de normen van het IBR en de geplוגenheden. Door middel van selectie wordt onderzocht of een samenhang bestaat tussen de werkdocumenten van de revisor en zijn commentaar en conclusies in zijn verslagen. Genoemde kwaliteitscontrole viseert derhalve de door de wet aan de bedrijfsrevisor toevertrouwde opdrachten.

Ten aanzien van de uitvoering van de opdracht zelf vallen, in tegenstelling tot de wettelijke controleopdrachten, contractuele consulting-opdrachten niet binnen de «scope» van de kwaliteitscontrole door het IBR.

Er kan worden onderzocht in welke mate ISQC-1 een leidraad kan zijn voor de organisatie van de kwaliteitscontrole van het IBR.

2.4. Commissie nr. 4: samenwerking met het gerecht

De werkzaamheden van de commissie «medewerking met het gerecht» hebben zich toegespitst op het thema van de ondernemingen in moeilijkheden en hoofdzakelijk op de medewerking met de rechtbanken van koophandel en dit in het verlengde van de in 2003 door het IBR en de magistratuur georganiseerde studiedag van 25 november 2003 onder het motto «Handelsrechtbanken en bedrijfsrevisoren: welke samenwerking?».

De rode draad doorheen de werkzaamheden van de commissie is een beschrijving van de «lijdensweg» van de vennootschappen in moeilijkheden waarbij zij heeft getracht de sleutelmomenten in het kader van de overleving van de onderneming te onderkennen.

De doelstelling van de wetgever in 1997 en 2004 om het aantal faillissementen te verminderen door middel van preventief onderzoek van de ondernemingen in moeilijkheden is tot op heden niet succesvol gebleken omdat er vaak te laat wordt ingegrepen.

De commissie meent dat de bedrijfsrevisor, op grond van zijn bijzondere positie, een belangrijke bijdrage kan leveren bij de verwezenlijking van de door de wetgever beoogde doelstelling. Een versterkte samenwerking met de gerechtelijke wereld in alle fasen zou de omkering van de tot op heden waargenomen tendens moeten vergemakkelijken.

telijke wereld in alle fasen zou de omkering van de tot op heden waargenomen tendens moeten vergemakkelijken.

Een eerste hoofdstuk is gewijd aan het handelonderzoek alsmede aan het financiële plan.

Het financiële plan, voorzien als een reflectiemoment bij de oprichting van een onderneming, is in de praktijk verworpen tot een formaliteit. In de tekst worden een aantal suggesties gedaan om het financiële plan een volwaardiger statuut te geven in het kader van faillissementspreventie, waarbij ook aan de bedrijfsrevisoren en accountants een actievere rol zou kunnen worden toebedeeld.

Daarnaast wordt ook ingegaan op een mogelijke nauwere samenwerking tussen de commissaris van een onderneming en de kamer voor handelonderzoek, waarbij voorstellen worden gedaan over wederzijdse informatie-uitwisseling. Ten slotte wordt nagegaan of de bedrijfsrevisoren zich niet kandidaat kunnen stellen bij de rechtbank om als financieel expert ondernemingen in moeilijkheden bij te staan.

Een tweede hoofdstuk is meer in het bijzonder gewijd aan de commissaris.

Hierbij wordt vooreerst onderzocht over welke vennootschapsrechtelijke middelen de commissaris beschikt, hoe deze dienen te worden geïnterpreteerd en of de wettelijke middelen toereikend zijn in functie van de door de wetgever beoogde doelstelling. Hoewel het niet de bedoeling is om voor deze reeds vaak besproken problematiek een pasklare oplossing te bieden, worden wel een reeks kritische vragen gesteld met het oog op een vroegtijdige en nauwere samenwerking tussen het gerecht en de commissaris in het belang van de onderneming.

Het derde hoofdstuk is gewijd aan de vereffening.

De vereffening wordt door de onderneming in moeilijkheden vaak weerhouden als oplossing. Het verslag heeft zich derhalve gebogen over de rol die een bedrijfsrevisor kan spelen bij de goede afhandeling van een vereffening, hetzij als vereffenaar, hetzij als rekeningcommissaris.

Er dient te worden opgemerkt dat de onlangs besliste wijziging van artikel 184 van het Wetboek van Vennootschappen de samenwerking van de bedrijfsrevisoren met de rechtbanken van koophandel zou moeten versterken, aangezien is voorzien in een bevestiging door de rechtbank van het mandaat van vereffenaar, hetgeen de benoeming van aan een strikte plichtenleer onderworpen vereffenaars zou kunnen bevorderen.

Een vierde hoofdstuk diende te worden gewijd aan het gerechtelijk akkoord, de enige officiële door de wetgever erkende saneringsprocedure. De onzekerheden met betrekking tot de inhoud van de hervorming die thans wordt besproken in de schoot van werkgroepen samengesteld uit deskundigen hebben evenwel de commissie

ervan afgebracht om een tekst voor te stellen die op het ogenblik van de publicatie niet anders dan verouderd kan zijn.

De commissie heeft er de voorkeur aan gegeven zich hoofdzakelijk te beperken tot het onderzoek van het mandaat *ad hoc*, een door het Franse recht geïnspireerde procedure, die door een aantal rechtbanken van koophandel reeds op pretoriaanse wijze naar Belgisch recht werd omgezet en waarvoor de wetgever de wil heeft getoond om hieraan een wettelijke basis te verschaffen.

Het vijfde hoofdstuk is gewijd aan het faillissement zelf dat – helaas – het eindpunt is van te veel ondernemingen.

Na een schets van het algemeen kader van het faillissement en diens *follow-up*, behandelt de tekst drie onderwerpen.

Eenzijds zijn het voeren van de boekhouding tijdens het faillissement en de voorlegging van een jaarlijks boekhoudoverzicht niet voldoende gereguleerd. Zij vertonen onvolmaaktheden ten opzichte van het gemeen boekhoudrecht en zijn ongetwijfeld ontoereikend in geval van belangrijke faillissementen.

Anderzijds werd de bijzondere opdracht van medewerker van de curator behandeld omdat deze dikwijls op bevoorrechte wijze het boekhoudkundige beroep in zijn geheel betreft.

Ten slotte onderzoekt de tekst, in het licht van deze twee analyses, hoe de bedrijfsrevisor op zeer nuttige wijze kan samenwerken met het gerecht op het vlak van hetzij de controle van de boekhouding van de failliete vennootschappen, hetzij de controle en de voorstelling van de rekeningen van de curatele, hetzij in het specifieke kader van de opdracht van medewerker van de curator.

Tevens werden de volgende hiaten in de wetgeving onderkend:

De voorlegging van de jaarrekeningen

Artikel 193 van het Wetboek van Vennootschappen bepaalt dat de vereffenaar elk jaar de jaarrekeningen aan de algemene vergadering voorlegt.

Er is evenwel niet gepreciseerd of de algemene vergadering deze jaarrekeningen ook moet goedkeuren of er alleen kennis van neemt.

In verband met dit probleem moet worden onderstreept dat het tweede lid van artikel 193 van het Wetboek van Vennootschappen verwijst naar artikel 92 van het Wetboek van Vennootschappen en stelt dat in een NV, een SE, een CVBA, een Comm. VA of een BVBA, de vereffenaars de rekeningen moeten opstellen overeenkomstig artikel 92 van het Wetboek van Vennootschappen en die moeten voorleggen aan de algemene vergadering.

Artikel 92 van het Wetboek van Vennootschappen bepaalt dat de jaarrekeningen *ter goedkeuring* moeten worden voorgelegd.

Er zou dus kunnen worden gesteld dat de jaarrekeningen door de vereffenaars ter goedkeuring moeten worden voorgelegd.

Algemeen wordt de verwijzing naar artikel 92 van het Wetboek van Vennootschappen beschouwd als een bepaling van de vorm waarin in de bedoelde vennootschappen de vereffenaar de jaarrekening moet opstellen en niet naar het vereiste van goedkeuring. Het zou dan ook de rechtszekerheid ten goede komen indien de wetgever ook uitdrukkelijk in artikel 193 van het Wetboek van Vennootschappen zou bepalen dat de rekeningen van de vereffenaars door de algemene vergadering moeten worden goedgekeurd.

Sommigen stellen dat deze jaarrekening ook niet langer door een commissaris wordt nagezien en goedgekeurd vermits bij het ontbindings- en vereffeningbesluit het mandaat van de commissaris ten einde komt.⁴

Deze stelling is evenwel in strijd met hetgeen in *Vademecum* van het IBR, deel I, 2005, blz. 472 wordt gesteld:

«Door de invereffeningstelling wordt geen einde gesteld aan het mandaat van een commissaris. Dit betekent dat de commissaris ten minste aanblijft tot het einde van zijn driejarig mandaat. Het is en blijft de opdracht van de commissaris jaarlijks de controle uit te voeren van de jaarrekening (art. 142 W. Venn.) en een controleverslag daarover op te stellen (art. 143 W. Venn.), ook al is de vennootschap in vereffening.»

De stelling van het IBR vindt steun in artikel 194 van het Wetboek van Vennootschappen. In dit artikel wordt bepaald dat de vereffenaar na afloop van de vereffening de jaarrekeningen en de stukken tot staving neerlegt en dat deze «documenten» door de commissaris worden gecontroleerd.

Dit zou erop wijzen dat de commissaris, in tegenstelling tot de bestuurders of zaakvoerders, toch in functie blijft na het besluit van de algemene vergadering om in vereffening te treden.

Artikel 194 van het Wetboek van Vennootschappen geeft evenwel geen totale zekerheid vermits er verder in hetzelfde artikel wordt bepaald: *«Bij ontstentenis van een commissaris, beschikken de vennoten over een individueel onderzoeksrecht, (...)»*

De vraag blijft evenwel open of deze bepaling op alle vennootschappen slaat of alleen op deze vennootschappen waar geen commissaris hoeft te worden aangesteld.

De wettelijke bepalingen met betrekking tot de voortzetting van het mandaat van de commissaris, zijn eventuele herbenoeming in de loop van de procedure van vereffening, de

taak van de commissaris tijdens de vereffening en de rol van de algemene vergadering, blijven dus vaag.

De wetgever zou er goed aan doen ook op dit punt duidelijkheid te verschaffen.

Tegenstrijdigheid van belangen

Met betrekking tot de belangentegenstelling van de vereffenaar met de vennootschap in vereffening bepaalt artikel 191 van het Wetboek van Vennootschappen dat de artikelen 259 en 523 van overeenkomstige toepassing zijn.

Er is evenwel niets bepaald in het geval dat de vereffenaar goederen uit de vennootschap overdraagt aan een voormalige bestuurder of vennoot in de vennootschap.

De kwalificaties van de vereffenaar

Nergens is een bepaalde beroepsbekwaamheid vereist voor de uitoefening van de taak van vereffenaar.

In de nieuwe wet wordt het mandaat van vereffenaar aan een aantal personen ontzegd. Het nieuwe artikel 184 zal immers bepalen dat eenieder die werd veroordeeld wegens een inbreuk op de artikelen 489 tot 490bis van het Strafwetboek dan wel wegens diefstal, valsheid, knevelarij, oplichting of misbruik van vertrouwen, niet tot vereffenaar mag worden aangewezen, net zomin als enige bewaarder, voogd, bestuurder of rekenplichtige die niet tijdig rekening en verantwoording heeft gedaan en niet tijdig heeft afgerekend.

Tot die uitsluiting mag alleen worden besloten binnen een termijn van tien jaar, te rekenen van een definitief vonnis van veroordeling dan wel van het uitblijven van het tijdig verantwoording afleggen en afrekenen.

Tenzij de bevoegde rechtbank daartoe homologatie verleent, mag evenmin tot vereffenaar worden benoemd eenieder die failliet werd verklaard zonder rehabilitatie te hebben verkregen, alsook wie een gevangenisstraf, zelfs met uitstel, heeft opgelopen wegens een van de strafbare feiten die worden bedoeld in artikel 1 van het Koninklijk Besluit nr. 22 van 24 oktober 1934 betreffende het rechterlijk verbod aan bepaalde veroordeelden en gefailleerden om bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen, wegens een inbreuk op de Wet van 17 juli 1975 op de boekhouding van de ondernemingen of op de uitvoeringsbesluiten ervan, of wegens een inbreuk op de fiscale wetgeving.

Zo de bevoegde rechtbank weigert over te gaan tot homologatie of bevestiging, wijst ze zelf een vereffenaar aan, eventueel op voorstel van de algemene vergadering.

Dit stelt opnieuw de vraag naar de aansprakelijkheid van de revisor als vereffenaar. De revisor zal als specialist veel sneller worden gewezen op eventuele fouten dan een leek.

In onze maatschappij van het begin van de 21ste eeuw wordt het tekortschieten van een onderneming niet

beschouwd als een vanzelfsprekend voorval van het economische leven maar eerder als een geknoei: voor de ondernemer en zijn vennoten, voor het personeel, voor de schuldeisers en dus voor heel de maatschappij.

In vele landen houdt de wetgever zich met deze problematiek bezig door een uitbreiding van het aantal initiatieven met het oog op een vermindering van het aantal faillissementen en een vergemakkelijking van de sanering van ondernemingen in moeilijkheden. Dit is echter niet steeds succesvol noch in België, noch elders.

Men kan zich in de eerste plaats afvragen of er niet te veel aandacht wordt besteed aan de teksten in plaats van aan de concrete uitvoering ervan in de praktijk. Men stelt immers vast dat in onze Belgische maatschappij een splitsing is ontstaan tussen een ideale wereld waarin de wet wordt nageleefd, en de werkelijke wereld waarin sommige evolueren, meestal straffeloos, zonder rekening te houden met de regels en ten koste van de ondernemers die de aan hen door de wetgever opgelegde verplichtingen naleven.

Men kan zich eveneens afvragen of de aandacht van de wetgever niet meer gericht zou moeten zijn op minder ambitieuze doelstellingen dan een uitgebreide hervorming. De verschillende verslagen tonen dit aan: soms is niet veel nodig en is een lichte wijziging van de wet of een eenvoudige verduidelijking van de teksten voldoende voor een betere samenwerking tussen de verschillende actoren. De werkzaamheden van commissie 4 dienen aan te tonen dat het mogelijk is de samenwerking tussen het gerecht en het bedrijfsrevisorat, twee onvermijdbare actoren in het kader van de voorkoming van faillissementen, bij te sturen, waarbij de opdrachten en de beroepsregels van elkeen worden nageleefd.

3. Algemene besluiten

Als sluitstuk van de werkzaamheden van het Forum van het bedrijfsrevisorat 2006, heeft het IBR de volgende voorstellen geformuleerd als input voor de in de loop van de komende jaren te nemen beslissingen op het niveau van de Belgische wetgever en de instanties die de nationale en internationale standaarden ontwikkelen.

Het Instituut der Bedrijfsrevisoren

A. vraagt aan de Belgische wetgever:

in het algemeen:

- snel werk te maken van de aanpassing van het kader voor de uitoefening van het beroep van bedrijfsrevisor teneinde te beantwoorden aan de vereisten van de Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2006 evenals aan de andere verwachtingen van de socio-economische omgeving;
- altijd aandachtig te zijn om de aard van de tussenkomsten die aan de bedrijfsrevisoren worden gevraagd, te verduidelijken, deze op een aangepaste manier te kwa-

- lificeren en geen onmogelijk in te lossen verwachtingen op te wekken bij de lezers van rapporten van revisoren;
- in de mate van het mogelijke, de keuze van wettelijke opties te laten voorafgaan door een studie van hun voorspelbare impact, meer bepaald in het licht van de buitenlandse ervaringen;
- het Koninklijk Besluit van 10 januari 1994 betreffende de plichten van de bedrijfsrevisoren te herzien, teneinde het begrip revisorale opdracht aan te passen aan de evolutie ervan alsook de verschillende deontologische regels die van toepassing zijn op de verscheidenheid van de opdrachten;

inzake de publieke en non-profitsector:

- de nieuwe boekhoudkundige regelgeving van de verenigingen te evalueren, met name met het oog op het verduidelijken van de vragen verbonden aan de waardering van vrijwillige bijdragen;
- een aangepaste alarmbelprocedure in te voeren voor de verenigingen en publieke instanties in moeilijkheden;

inzake de preventie van moeilijkheden van ondernemingen:

- de verwachtingen van de wetgever betreffende de rol van iedere betrokkene te verduidelijken, en in het bijzonder de rol van de bedrijfsrevisoren;
- het statuut en de voorwaarden van het opmaken van het financiële plan bij de oprichting van nieuwe vennootschappen te evalueren;
- de mogelijkheden voor de bedrijfsrevisoren om samen te werken met de kamers voor handelonderzoek en de voorzitters van de rechtbanken van koophandel, hetzij als commissaris, hetzij als deskundige aangesteld door de rechtbank, te onderzoeken;
- de ter beschikking van de rechtbanken te stellen middelen te onderzoeken;
- meer systematisch en meer gestructureerd rekening te houden met de specifieke inbreng van de economische beroepen in de procedures van gerechtelijk akkoord en faillissement;

inzake de opdrachten van vereffenaar:

- de bepalingen van de Wet van 2 juni 2006 opnieuw te analyseren.

B. vraagt aan de nationale en internationale normgevers:

- erover te waken dat stelsels inzake controlestandaarden worden ontwikkeld die aangepast zouden zijn, door hun aard en/of hun omvang, aan structuren die worden gekenmerkt door hun kleine omvang en hun non-profitdoel;
- te waken over de coherentie van de interpretatie van de internationale standaarden, in het bijzonder inzake boekhoudnormen, door het op het getouw zetten van interpretatiestructuren die erkend, reactief en participatief zijn.

C. vraagt aan de Raad van het instituut:

in het algemeen:

- het voorwerp van de kwaliteitscontrole inzake de contractuele opdrachten, waarvoor een normatief kader bestaat dat toepasselijk is op de leden van het IBR, meer te accentueren: 1) op de organisatie van het kantoor, hierbij rekening houdend met de typologie van de door het kantoor uitgevoerde opdrachten; en 2) op het onafhankelijkheidsvraagstuk;
- de vorming van zijn leden en de informatie aan de derden te versterken wat de houding betreft die de bedrijfsrevisoren moeten aannemen in geval van ontdekking van een fraude of een onwettige handeling, materie ten aanzien waarvan de revisor ongetwijfeld een proactieve rol moet spelen;
- voor de verschillende opdrachten van de bedrijfsrevisoren, modellen van rapporten voor te stellen die de lezer toelaten om beter de reële draagwijdte van de conclusies te begrijpen;
- de informatie aan de derden te ontwikkelen omtrent de aard van de revisorale opdrachten en de draagwijdte van de verklaringen;
- studies uit te voeren of te laten uitvoeren omtrent de effectieve impact van de revisorale tussenkomsten ten voordele van de ondernemingen, de verenigingen en de publieke overheden;
- de vorming van de leden te versterken inzake IAS/IFRS en ISAs;

inzake de opdrachten in de publieke en non-profitsector:

- modellen van rapporten en verklaringen voor te bereiden aangepast aan de specificiteiten van de publieke en non-profitsector;
- de relaties met de andere «controleurs» te coördineren en te organiseren;

inzake de opdrachten van raadgevingen met betrekking tot interne organisatie en risicobeheersing:

- onderzoeken om het Assurance Framework en de internationale normen die eruit voortvloeien (ISAE's/ISRS's) op termijn aan te nemen, teneinde de draagwijdte en de methodologie van de tussenkomsten van de revisoren in de materie te verduidelijken;
- overleg te voeren met de representatieve organisaties van de andere bij deze materies betrokkenen (accountants, interne auditoren enz.), teneinde in de ogen van de derden de gelijklopendheid en de eigenheid van de respectievelijke benaderingen te verduidelijken.

D. beveelt aan haar leden aan:

in het algemeen:

- professionele nederigheid en professioneel kritische ingesteldheid te versterken in de uitvoering van al hun opdrachten;

- uitgebreid gebruik te maken van de mogelijkheid om in een expliciete en bondige taal, de conclusies met betrekking tot de opdrachten andere dan de attestatie van de jaarrekening te ontwikkelen. Hoe dan ook moet de lezer in staat zijn om de grenzen van het afgeleverde type van rapport in te schatten;
- meer vrijwillig een beroep te doen op de hulp van confraters en/of technische deskundigen wanneer zij worden geconfronteerd met bijzonder complexe of delicate opdrachten;
- in de mate van het mogelijke te anticiperen op de invoering van de ISA's overeenkomstig de vermoedelijke wettelijke vervalddag;
- erover te waken om te anticiperen op eventuele misverstanden inzake de uitgebreidheid van de revisorale opdrachten en de draagwijdte van de verklaringen, meer bepaald door de mondelinge pedagogische commentaar tijdens de algemene vergaderingen, ondernemingsraden enz.;

inzake de opdrachten in de publieke en non-profitsector:

- goed rekening te houden met de pedagogische rol van de bedrijfsrevisor en de niet-winstgevende finaliteit van de betrokken entiteiten, zowel op het niveau van de werkprogramma's als in de formulering van de verslagen en andere aanbevelingen;

inzake de opdrachten van raadgevingen met betrekking tot interne organisatie en risicobeheersing:

- met een grotere voorzichtigheid de verenigbaarheid van deze opdrachten met de functie van commissaris over-

wegen, gezien het niet te veronachtzamen risico van zelfcontrole, zelfs van tegenstrijdigheid;

- erover te waken dat een schriftelijke opdrachtbevestiging op een duidelijke manier de doelstellingen en de verantwoordelijkheden aangeeft die voortkomen uit de opdracht van raadgeving inzake interne organisatie en risicobeheersing.

Voetnoten

- 1 Cf. D. SCHOCKAERT, «Nieuwe ISA-230 inzake controle-documentatie (deel 1)», *Audit, Control & Governance* 2006a, nr. 2, 4-6 en D. SCHOCKAERT, «Nieuwe ISA-230 inzake controledocumentatie (deel 2)», *Audit, Control & Governance* 2006b, nr. 3, 2-5.
- 2 Cf. J.P.J. VERKUIJSSE, «Van bedrijfsvoering terug naar beroepsuitoefening» in *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* november 2005, jaargang 79, nr. 11, 556-562, en R. DASSEN, «Kwaliteitsbeheersing: van accountantskantoren op internationaal niveau» in *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* november 2005, jaargang 79, nr. 11, 535-539.
- 3 Cf. P. FIVEZ en D. SCHOCKAERT, «Het nieuwe Audit Risk Model», *Accountancy en Bedrijfskunde* juni 2004, jaargang 24, 25-35.
- 4 Cf. L. DERMINE, «La liquidation des SA, SPRL et SCRL» in *Guide juridique de l'entreprise*, Titre XVII, Livre 177.1., nr. 040: «Les commissaires, s'il y en a, disparaissent également».

RICHTLIJNEN VOOR DE AUTEURS

1. Het tijdschrift wil een forum zijn voor publicatie van resultaten van wetenschappelijk onderzoek en professionele informatie. Feedback van lezers wordt ten zeerste op prijs gesteld.
2. De auteur is de eindverantwoordelijke voor de inhoud van de publicatie.
3. De redactie is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de artikels, dit betekent enerzijds het wetenschappelijke niveau en anderzijds voor de praktijkrelevantie van de professionele informatie.
4. Alle inzendingen doorlopen een evaluatieprocedure:
 - een eerste selectie gebeurt door één lid van de redactie en resulteert in een weigering of een verderzetting van de procedure. Het betreft hier de overeenstemming met de focus van het tijdschrift;
 - de weerhouden teksten worden voorgelegd aan twee evaluatoren, waarvan minstens één lid is van de redactie. Er kan, naargelang de behoefte, een beroep gedaan worden op externe deskundigen;
 - de evaluatoren zullen in consensus een eindoordeel formuleren;
 - een evaluatieformulier wordt op het secretariaat bewaard;
 - de auteur wordt op de hoogte gebracht van het eindresultaat.
5. Redactionele ondersteuning van de auteurs:
 - het resultaat van de evaluatie wordt aan de auteur meegedeeld met een korte motivering;
 - de redactie kan suggesties formuleren ter verbetering van de kwaliteit van het artikel zodat het in aanmerking komt voor publicatie;
 - ook voor aanvaarde publicaties kunnen voorstellen bijvoorbeeld voor verder onderzoek geformuleerd worden.
6. Er wordt gestreefd naar een korte doorlooptijd voor het evaluatieproces. Een mededeling van het vermoedelijke tijdstip waarop een artikel bij de redactie zal toekomen, is in dit verband nuttig.
7. Technische richtlijnen (aanbevelingen)

Het is belangrijk dat u uw teksten op een elektronische wijze aanlevert (in Word). Lengte van de tekst: maximaal 30 A4 pagina's. Taal: Nederlands (uitzonderlijk Engels). Geef aan hoe u in de uitgave wil vermeld worden. Auteurs die een bijdrage willen inzenden, kunnen bij de redactie uitgebreide aanwijzingen verkrijgen (vorm, taaltips, schrijfwijze cijfergegevens, verwijzingen, literatuurlijst e.d.).
Info: sophie.bosschaerts@wkb.be

INHOUDSOPGAVE

Onlangs verschenen artikels

Titel	Auteur	Nr.	Blz.
Accountancy			
Fair value als waarderingsvraagstuk binnen het kader van IFRS	<i>Walter Aerts</i>	2006/9	3
Het belang van immateriële activa in de K.M.O.	<i>Philip Vergauwen, Jolanda Kickken, Sigrid Vandemaele</i>	2006/7	3
Winststuring door Belgische ondernemingen via het voorzieningenbeleid	<i>Nadine Lybaert Mieke Jans</i>	2006/5	3
Fundamentele commentaren op het voorstel tot wijzigingen aan IAS 37	<i>Véronique Weets</i>	2006/5	19
Rapporteren over bedrijfsonderdelen door BEL20-ondernemingen	<i>Isabelle Moerman Ignace De Beelde</i>	2006/4	3
Het man-vrouw rollenpatroon in het jaarverslag van Belgische genoteerde vennootschappen	<i>Joël Branson Martine Van Holderbeke</i>	2006/3	3
IFRS 1 – Een standaard om één keer en dan nooit meer te gebruiken	<i>Nathalie Huens Véronique Weets</i>	2006/3	24
Audit			
De relatie tussen het auditcomité en de externe auditor. Een stand van zaken inzake het Belgische regulerende kader	<i>Diane Breesch</i>	2006/8	3
ISA's versus Belgian GAAS: het mysterie ontrafeld	<i>Dries Schockaert</i>	2006/6	3
Fraude en onwettige handelingen: ISA's 240 en 250	<i>Dries Schockaert Yves Merlin</i>	2006/6	24
ISA's en de problematiek van reële waarde	<i>Wim Van De Walle Steven Meyvaert</i>	2006/6	37
Historiek en toekomst van de Algemene controlenormen van het IBR	<i>Joël Branson Dries Schockaert</i>	2006/4	30
Vennootschapsrecht			
Leidt deugdelijk bestuur in niet-beursgenoteerde familieondernemingen tot betere prestaties?	<i>Ann Gaeremynck, Annelies Renders Anke Haesendonck</i>	2006/9	19
De Belgische corporate governance codes vergeleken en juridisch gewogen	<i>Christoph Van der Elst</i>	2006/8	13
Europese perspectieven in het (Belgisch) vennootschapsrecht	<i>Johan Lemmens Kristof Windey</i>	2006/3	36
Management			
Oorzaken van ondernemingen in moeilijkheden: een vragenlijst als diagnose-instrument	<i>Hubert Ooghe Sofie De Prijcker</i>	2006/9	32
De waarde of onwaarde van modegebonden en klassieke managementconcepten: wat hebben we er nu aan?	<i>Annick Van Rossem</i>	2006/8	23
De invloed van het gebruik van de Balanced Scorecard op de wendbaarheid van de onderneming in een snel veranderende omgeving	<i>Werner Bruggeman Dieter Aelvoet Geert Scheipers</i>	2006/7	25
De impact van ERP Systemen op Management Accounting. Een kritische evaluatie bij Belgische ondernemingen	<i>Silvie De Roose Eli Pernot Filip Roodhooft Alexandra Van den Abbeele</i>	2006/7	34
Corporate performance management: meer dan dashboards en scorecards	<i>Stijn Viaene Jurgen Willems</i>	2006/5	24
Stakeholdermanagement in de case DHL	<i>Karen Van der Weeën Nikolay Dentchev Aimé Heene</i>	2006/4	14
Ondernemingsstrategie			
De essentie in MVO en MVO-rapportering	<i>Yves Fassin</i>	2006/4	26
Boekbespreking			
Budgettering	<i>Hubert De Neef</i>	2006/7	39
Boekhoud- en jaarrekeningrecht	<i>Roland Paemeleire</i>	2006/3	57

COLOFON

Accountancy & Bedrijfskunde is een publicatie uitgegeven door Kluwer, een werkmaatschappij van Wolters Kluwer Belgium NV

Hoofdredacteur

Roland Paemeleire, Vakgroep Beleidsinformatie, Operationeel beheer en Technologiebedrijf, Universiteit Gent

Redactieraad

– Walter Aerts, Vakgroep Accounting en Financiering, Universiteit Antwerpen
 – Joël Branson, Vakgroep Accountancy, Auditing en Bedrijfsfinanciering, Vrije Universiteit Brussel
 – Nadine Lybaert, Vakgroep Accounting en Financiering, Universiteit Hasselt
 – Guy Van De Velde, accountant, partner Deloitte
 – Johan Lemmens, economist-jurist, partner Fidulemco Accountants en Belastingconsulenten
 – Dries Schockaert, adviseur Instituut der Bedrijfsrevisoren (IBR)
 – Nikolay Dentchev, projectcoördinator Fortis Venturing, Fortis Groep

Werkten mee aan dit nummer:

Els Vanderhaegen, Sammy Hofmans, Tom Van Caneghem, Dries Schockaert

Redactie

Sophie Bosschaerts
 tel. (015) 36 13 96
 e-mail: sophie.bosschaerts@wkb.be

Uitgeverij

Kluwer
 Raghen Business Park
 Motstraat 30
 2800 Mechelen
 tel. (015) 36 14 56
 fax (015) 36 11 96

Verantwoordelijke uitgever

Kristian Vanderwaeren
 Raghen Business Park
 Motstraat 30
 2800 Mechelen

Klantenservice

tel. 0800 40 300

Advertenties

Kluwer REGIE
 Motstraat 30
 2800 Mechelen
 tel. 0800 30 14
 (015) 78 76 15
 fax (015) 36 15 94
 e-mail: info@kluwerregie.be

© 2006, Wolters Kluwer Belgium NV
 Copyright *International Accounting Bulletin*, Lafferty Publications Limited, 2 Pear Tree Court, London ECI 6RDS, UK.

D/1997/0247/104
 ISBN 90-5334-794-1
 BP/ACB-MI6006

De auteurs dragen de verantwoordelijkheid voor de inhoud van hun teksten.

Redactionele teksten en advertenties zijn strikt gescheiden.